

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Magyar református liturgiánk rendezéséről.

II.

Általánosságban kiki elfogadhatja azt a nézetet, mely szerint ref. liturgiánk rendezésénél annak a célnak kell szemünk előtt lebegni, hogy a hívők lelki s erkölcsi élete virágzóbb és gyümölcsözőbb legyen, az anyaszentegyházban való közösség érzete erősüljön, az istentiszteleti tények nyomán fakadó benső öröm és békesség áldása gyarapuljon s az egy akol és egy Pásztor eszméje jelképileg már itt közöttünk megvalósuljon. Mi tehát igazolatlanok tartunk bármely olyasféle aggodalmat, mintha a hagyományos ősi mesgyék megbolygatása kárt, nyugtalanságot, elégtelenséget, zúgást idézne fel a gyülekezetekben, vagy talán mintha ezzel szaporitanók bajainkat s mutogatnók érzékeny sebeinket. A mi minket szólásra készítet, az nem más, mint egyedül az az óhaj és törekvés, hogy hitéletünket s evangyéliumi református keresztyén tudatunkat fokozzuk s a szentek egyességének Krisztusban való lelki és igaz épülését előmozdítsuk. Mert csakis az által bizonyítjuk be egyházunk iránt tartozó hűségünket, ha annak nem csupán külső vezetésében, de benső ápolásának, fejlesztésének, szilárdulásának munkájában is vállvetve közreműködünk s Istentől nyert talentomaink minden oldalú érvényesülését kölcsönösen önzetlenül elősegéljük.

Főelv tehát ref. liturgiánk összes elemeinek rendezésénél az, hogy istentiszteletünk, sákramentomi gyakorlatunk, egyházi jellegű bármely tényünk, mind tartalmi, mind alakí, úgy belső, mint külső tekintetben *bibliai* legyen. Törleendő belőle mindaz, még ha a hallérzéseknek annyira tetszenék is, a mi az Idvezítő rendelkezésével ellenkezik, viszont nemcsak meghagyandó, de felveendő bele mindaz, a mit Istennek lélekben és igazságban való imádásáról az evangyéliom tanít, kíván,

javall. Még a kereteknek, a formáknak is evangyéliomiaknak kell lenni. Távrolról sem azt akarom mondani, mintha jelenleg nem volnának olyanok. Ámde tagadhatatlan, hogy a szabadon választott és egyéni arravalóságok mérve szerint kidolgozott különleges ágendai beszédek jó nagy részében, sok polyva közzé elrejtve található az a kevés evangyéliomi jó mag, a melyből menél többnek kellene meglenni minden alkalmi beszédben. Ezenkívül az alkalmiságot némelyek annyira előtérbe állítják, hogy maga a sajátlag szóbanforgó liturgiai elem legtöbbször egészen háttérbe szorul. Példának okáért az urvacsorának szerzettetési lényege, rendeltetése, a mi gyakorlatunk szerint majdnem pusztán külsőleges jellegűvé törpül, elszínetlenül, elerőtlenül; holott ha valamikor és valahol, úgy épen az úrvacsora kiszolgáltatása indokából kellene a ref. liturgusnak az ő evangyéliomi keresztyén egyháza páratlanul józan, tiszta felfogását és az Úr tanításához hű vallástételét igazolni. Itt már csakugyan a dogmatika alapfogalmai és a hitvallási iratok krisztusi szellemű tétélei tekintendők vezérlő elvekül lényegben, formában egyaránt. Lényegben annyiban, hogy ez az Úr váltság halálára emlékeztető, hitvallástételi alkalmúl szolgáló s a keresztyéni testvériség tudalmát és áldását hirdető szent vendégség ne legyen a hívők szemeiben pusztá külsőleges és hatástalan szertartás, hanem a mi lelki tápláltatásunknak valóságos sákramentoma; formában pedig a tekintetben, hogy kiki érezze, tudja és tapasztalja, hogy csakis igazi szívőredelemmel és méltóképen részesülhet e szent vendégségben, melyben magával az Úrral vacsorál. Minden vonatkozó ágendai beszéden ennek a gondolatnak kell végig vonulni, a melytől kétségkívül messze eltávolodik sok tájékozatlan liturgus, a ki hijával van a szabatos és minden ízében református szellemű útmutatásnak.

A keresztség kiszolgáltatása alkalmából szín-

tén felesleges az a sok szóáradat, melyet kivált egyes vidékeken kénytelen a közönség végig hallgatni. Nekünk bibliai alapon és teljesen evangyéliomszerűen csakis két sákramentomunk lévén: nem mondhatjuk, hogy sok szertartást kell védelmeznünk, de annál inkább szükséges, hogy a mink van, azt méltó becsben tartsuk. Így hát itt rá kell mutatni hitelvi következetességgel, hogy a keresztség az Isten kegyelmi szövetségébe való felvételnek tökéletesen elégséges sákramentoma, a melynek egyszerű végrehajtása hiábavalóvá tesz bárminémű rajongó vagy babonás hiedelemből származott mellékes tényeket.

Bibliai alapon kell állanunk a hagyományos elnevezésű konfirmációnál is, figyelemmel arra, miként az illetők a lelkipásztor részéről semminemű hiterősítésben nem részesülnek, mert ipso actu nem is részesülhetnek; sőt inkább ők magok a konfirmánsok, de nem konfirmándusok, a kik önként tesznek a gyülekezet előtt nyilvánosan hitvallást arról, hogy az általuk igaznak ösmert evangyéliomi keresztyén egyház hitéhez csatlakoznak és üdvöket ez egyház tanítása szerint egyedül Krisztusban keresik és találják meg.

A tiszteletre méltó régi jó kánonok ma már bizonyára sok szempontból kidivatoztak, de mégis sokszor sok tekintetben olyanforma tekintélyvel ruháznak fel egyesek őket, mint például a római katolikus egyház a bizonytalan eredetű és még kevesebb hitelre érdemes hagyományokat. Ezt

tapasztaljuk kiváltképen a házasságkötés és lelkipásztori gondozás egyes eseteiben, meg a temetésről szóló rendelkezést illetőleg. Ám a vallás-erkölcsi életjelenségek a korviszonyok változásával szintén alá vannak vetve a megfelelő módosításnak s ez a formai alkalmazkodás a lényeg sérelme nélkül meg is történhetik, sőt szükséges, hogy meg is történjék. Ezt úgy értem, hogy nevezetesen az esketésnél a polgári kötés előtt érvényben volt egy és más alakiságnak továbbra is fentartása, csak fogalomzavart szülhet s szükségtelen felesleges ceremóniák istápolásának látogatását költheti fel a hívők gondolkozó többségében; aztán a cura pastoralis dolgairól ezuttal teljesen hallgatva, a mai korban szokásos temetési eljárás és módozatok oly mérvű bizonytalanságot, liturgikai járatlanságot, következzelenséget és reformálni valót árúlnak el, hogy arról, még a laikusokat is felesleges kioktatni vagy meggyőzni. Mindezen liturgiai cselekményeknél a bibliai okos és helyes rendnek kell mérvadóknak lenni az óhajtott reform. keresztülvitelénél.

Kapcsolatban emlékezem meg a benső lelki épülés két hathatós tényezőjéről, nevezetesen a bibliaolvasásnak a liturgia keretébe való beillesztéséről és a biblia meg a káté magyarázatáról.

Már az 1646. évi szatmárnémeti nemzeti zsinat hetedik számú végzése felemlíti, miszerint a bibliai fejezetek naponként való olvasását az erdélyi egyházak a reformáció után egy szá-

TÁRCA.

Milyen orgonát készíttessünk?

Az elmúlt tizenöt-husz év alatt csudás gyorsasággal terjedtek hazánk ev. ref. egyházaiban az orgonák. Kicsiny, nagy, szegény vagy gazdag egyházakban hódított az orgona, ez a fölséges, hatalmas hangszer s eszményi külsőségével, méltóságos hangjával szinte felmelegítette a ridegségig puritán templomokat. Mint látjuk, tapasztaljuk, hitközségeink egyik része már meghozta az áldozatot, a másik rész sem késik. igyekszik, hogy minél előbb orgonával énekeljen az Urnak.

Egyházi életünk fejlődéséért lelkesedő, de az orgona, s általában az egyházi zenében járatlan vagy laikus hitfeleink előtt kedves dolognak tűnik fel az orgonák rohamos helyfoglalása; mert ők úgy gondolkoznak, hogy e hangszer harmóniájának láthatatlan erejével templomi éneklésünk némi fejlődésnek fog indulni s az egyházi zene iránti érzéketlenségünk vastag burka megpattan s az a mag, mely ma még érzéketlen, holnap már mint növésnek induló repkény a haladó kulturához kapaszkodik. Igazságuk van; a dolog rendjének úgy kellene haladni, mint azt elgondolják.

Az orgonának, az orgona zenének az volna a célja, hogy vallásos, fölséges, komoly hangzásával szívre,

lélekre hasson, áhitatra gerjeszzen, az éneklők hangárját egyöntetűvé tegye, tömörítse, lelkesítsen s végre mint a tűzlelkű, az aranszájú pap, hogy nemzedéket nevel: úgy neveljen — az orgonázó hangszerét megértő nemzedéket a legszentebb művészetnek az orgona — az egyházi zenének. Csak hogy mindeme dolgok kiviteléhez jólképzett orgonázó és jól tervezett orgona szükséges; e két tényező egymás kiegészítőjét képez; egyik a másik nélkül holt töke.

Jól képzett, azaz zenészetileg nevelt orgonázóink addig nem vagy csak felette igen kevesen lesznek, míg felekezetünk meg nem teremti a kántor-orgonista képzet; — míg felekezetünk — hivatalnokai sorában, a kántor-orgonistát tekint-sebent mostoha gyermekének tekinti; azaz míg tisztességes javadalmazást és ami legfőbb nyugdíjat nem biztosít e terhes, lekötött pályára lépők javára.

Tévedésen alapul az a számításunk, mely jelzője zenei járatlanságunknak, hogy a tanítóképzőkből zeneileg művelt kántor-orgonistákat várunk. Hiszen, a zene fő- és mellék tantárgyai, melyeket egy zeneileg művelt kántornak, orgonistának tudni kell, olyan halmazt képeznek, hogy azokat a tanítóképző intézetek alaptantárgyaik mellett (még ha tanítanak is) feldolgozni, egyszerűen — a lehetlenségek sorába tartozik. Különben is a tanítóképző intézetek nem zene iskolák; ezeknek s amazoknak is más-más céljuk van. Az a zenei tananyag, mit a tanítóképzők legjobb akaratuk mellett adhatnak; csak ábécéje a zenei tudásnak.

zaddal, a reggeli és estvéli nyilvános könyörgések után igen szerencsésen kezdtek el és folytatták; ám a magyarországi atyafiak ezt az ügyet, legközelebb tartandó közzsínatuk határozatára halasztották. Majdnem egyedül áll e tekintetben a debreceni egyház, a melynek rendtartása szerint a *bibliaolvasás* mind e mai napig fenmaradt. Ezt az üdvös intézményt méltó és céljának megfelelő módon reformálni, illetőleg mintaszerűen rendezni s aztán életképes szervezettel minél általánosabbá tenni a mily hasznos, épen olyan szükséges is. Ugyancsak párját ritkító berendezés Debrecenben az is, hogy itt hetenként három ízben, a hétköznapi reggeli közistentisztelet idején, a gyakorlati étellel vonatkozásban levő, hittani és erkölcsi tartalmú *bibliamagyarázatok* tartatnak oly célból és oly módon, a mint az, e nagyfontosságú hiterősítő, erkölcs nemesítő intézményhez méltó. Szintén itt látjuk, habár reformálásra szoruló alakban bevezetve, a rendes vasárnapok délestjein tartatni szokott hitelemző tanításokat, az úrnapi ama sorrendje szerint, melyre a *heidelbergi káté* felosztva van. Ezt a felettebb áldásos katechetikai oktatást a tiszántúli egyházkerület számos gyülekezetében gyakorolják lelkipásztoraink s a hol gyakorolják, ott meg is van az eredménye, tapasztalhatók a gyümölcsei a református evangéliomi keresztyén öntudat, buzgóság és áldozatkészség megannyi tényeiben. Mindezekkel a bibliai hathatós fegy-

verekkel más keresztyén nevezetű vallásfelekezetek nem rendelkeznek, csakis még a testvér protestáns egyház. Egyedül mi érhetjük el azt, hogy a hívők a szellemerkölcsi világrend okos és józan megösmérése mellett a szentírás mint üdv kijelentés erejét, hatását, áldásos voltát valójában érezzék, tudják s a tudomány, hit, élet és örökkévalóság felől tiszta fogalmat szerezhessenek. Annakokáért ezeket, a bibliai fegyvertárban számunkra készen levő védelmi eszközöket *egyvetemesen* fel kell övedeznünk, hogy velök és általok az ellenségek minden tüzes nyilat magunktól és az Úr szent egyházától távol tartsuk.

Ime a református magyar liturgia rendezésénél megkivántató bibliai elvűség indoka, vázlatosan feltüntetve.

Elvünk és törekvésünk továbbá az, hogy liturgiánk minden ízében *református* legyen. Ez a *történelmi szempont* kiválóan figyelmet érdemel. A mi egyházunk voltaképen ma is az, a mi volt és az marad a jövőben is, tudniillik a Krisztus szent vérén megváltottak gyülekezete, a melynek élő tagjait az Idvezítő, Szent Lelke és ígéje által, az igaz hit egységében önmaga gyűjti egybe, oltalmazza, megőrizi és vele marad mind örökké. A mi egyházunk római, görög, napkeleti, pápista és több ilyesféle hangzatos megkülömböztetési jelzőkkel nem páváskodik, sem emberi tekintélyekre nem épít, nem esküszik, mert egyedüli Ura, Feje, mindene az Idvezítő és

Jól tervezett orgonát lehet előállítani; ehhez szakzenész és jó orgona-építő, továbbá egy kis áldozatkészség kell. Mind a hármat elő lehet teremteni.

Sajnos, az orgona tervezésekor ritkán fordulnak egyházaink szakzenészhez. Megbízna az orgona-építőben, aki természetesen első sorban a maga javát munkálja, érdekében áll olyan tervezetet nyújtani az építőknek, hogy az ígérkező vállalatot el ne szalaszsa. Az orgona-építőre az teljesen egyre megy, hogy milyen jövő várakozik művére; az sem aggasztja, hogy vajjon alkalmas eszközt teremtett-e az orgona-zene művelésére?! A szerződés aláíratoti, a mű készen áll, a jótálási évek leperogtek, az üzletnek vége van. A kisméretű tucat-orgonák legtöbbször így készül. Természetes, ezek nem öszpontosítják magukban a magasabb orgona-zene interpretálására alkalmas és szükséges eszközöket; ez az a baj, mit a laikus nem ért, de a szakorgonást, ki minden ujjonnan épült, ujjonnan beállított orgonánál egy századra is előre gondol, megdöbben s aggodalommal látja, hogy az egykor haladásnak induló egyházi zenénk útját, ezek az apró, hiányos tervezetű orgonák fogják megnehezíteni sőt elállani.

Tudjuk, hogy a jó hangszer a játékost haladásra buzdítja; ellenben a tökéletlen hangszer a legszenvedélyesebb zenész lelki erején is győzedelmeskedik, hangszerétől elidegeníti, elriasztja. Ha tehát egyházi zenénk fejlődésének ügyét szívünkön viseljük, tudva, hogy egy orgona használhatósága száz, százhusz évre terjed, ez

idők alatt pedig a művelődés szelleme orgona zenénket érinteni fogja s ilyen hosszú idők lefolyása alatt több — s bizonyára mindinkább képzettebb — egyének fognak az orgonához ülni: már most olyan hangszert állíttassunk fel, mely magában hordja a mai orgona-építő művészet, tudomány vívmányait, tökéletességeit és a melyekkel úgy a jelenlegi, mint a leendő organistákban a tovább képzés, a haladás vágyát fokozhatjuk.

Tökéletes orgonát szakzenész és zenészetileg is képzett, a technikai kivitel minden ágában gyakorlattal bíró orgona-építő alkothatna meg.

A tervezet alatt álló orgonáról úgy kell gondolkodni, mint egy zenekarról; ismerni kell annak hangszereit, illetőleg változatait, azok hang-jellemét, hatását, a sípok anyagát, szerkezetét, térfogatát; ismerni kell a kiválasztott változatok vegyítéséből származó hangszíneket; tudni kell, melyik változat hangja fedje a másikét s mit nyerünk, ha az egészet hangzásba hozzuk. Tisztában kell lenni a mellék-változatok használhatóságával s az összekötő gépek által elérhető hanggazdagsággal és hangerővel, valamint a templom beltérfogatához alkalmas, az éneklők hangerejét domináló változatok számával.

Most pedig nézzük meg, milyen a minta, mely — különösen a kisméretű templomokban — leginkább elterjedt.

Ebben a — hogy úgy mondjam — kedvelt mintában van egy sor billentyű a kézjátékhoz (manual),

egyedüli vezérlő szövétneke, egyedüli kánona az evangéliom. Ezért a mi egyházunk kiválóan evangéliomi keresztyén (Krisztus nevére neve zett) egyház. Mint ilyen, az apostoli korszak zsenge gyülekezeteihez lényegben, szervezetben, kormányzatban, liturgiában s minden tekintetben legközelebb áll; azoknak természetes és hü képmása; azok üdvintézményeinek választott és rendelt örököse. Ebből következik, hogy az egyház mivoltát külsőképen visszatükröző liturgiai cselekvényekben, az ősi rendtartásnak kell kifejezésre jutni s mindenben érvényesülni. Ám az evangéliom bel- és kül-terjes fejlődését nem lehet figyelmen kívül hagynunk s a történeti kapcsolatot nem szabad kicsinyelnünk; ezért mindig szem előtt tartjuk azt az elvet, hogy a keresztyénség múltjának becses kincseit a jelenkor lelki szükségleteihez mérten értékesítsük, szünetlenül az egy szükséges dolog, nevezetesen az *evangéliom* világgözedelme érdekében. Mi tehát liturgiánk rendezésénél bibliai, de egyttal történelmi alapon akarunk mozogni s a fogalomzavarok elhárítása végett hangsúlyozzuk az evangéliomi *református* keresztyén jelleg és jellem megóvását és szilárdítását.

Végül, egyéb ezekkel kapcsolatos feltételeket mellőzve, kívánjuk, miszerint egész istentiszteleti rendünk az az liturgiánk, Istennek tetsző, élő, józan, tiszta, érthető, okos legyen. Nem szólhatunk külön külön csak az imádkozásról,

mely kromatikus hangsorban ötvennégy billentyűvel bizonyos számú változat sipjaihoz vezet; van benne egy sor billentyű a lábjátékhoz (pedal), mely rendszeren tizenkét -- tehát egy nyolcad - kromatikus hangsorba felállított, nagy méretű, hangban 16 láb magasságának megfelelő sípcsoporthoz vezet. Gyakran találni két nyolcadnak megfelelő pedál billentyűt; de ez legtöbbször úgy van szerkesztve, hogy a második nyolcad billentyűi is ugyanazon sipokat szólaltatják, melyek az első nyolcadhoz tartoznak, vagyis egy sípnak két billentyűje van. Van benne egy a pedált és manuált összekötő, vagy egy, a manuálba nyolcadot húzó, továbbá egy, 2-3 változatot kinyitó, bezáró lábnyomásra alkalmazott gép s végül 6, 8, esetleg 10 változat a megfelelő sipokkal.

Ezt a mintát ne utánozzuk. Az egy manuális orgona túlélte önmagát, eljárt az ideje; megérzik rajta, hogy az átmenet eszköze volt a régi, feketére festett, 48 billentyűs, törött nyolcadú, 12 pedálos, 3. 4. 6. változatú orgonák és a mai 56 billentyűs, 35, 50, 60, 110 változatú, redőny szerkezetű, mindenféle lekötő, feloldó stb. stb. gépezettel készített orgonák között.

(Folyt. köv.)

Beke Antal.

vagy az ígehirdetésről vagy az éneklésről, hanem egyttesen arról a szent szolgálatról, liturgiáról, a melyet Isten dicsőítésére és lelkünk örök idvességére teljesítünk. E különösebben gyakorlati jellegű kívánalomnak akkor teszünk eleget, ha liturgiánkat bárminemű fellengősségtől, cikornyás vagy erőltetett szólamódoktól, tudományos színezetű de homályos kifejezésektől, kenetesnek vélt, de szenteskedő előadástól ment, általánosan felfogható, közérthető, szabatos, szóval bibliás nyelven tolmácsoljuk, közvetítjük, hogy mind a gyermekek és kiskorúak megérthessék, mind a bölcsék, tudósok áhítattal, lelki haszonnal élvezhessék. A liturgus soha se feledje el, hogy ő nem homilétai tisztet végez s viszont a homiléta legyen tisztában azzal, miként kell működnie, ha liturgusi munkát teljesít. Más az előadás, más a tanítás, vagy a könyörgés, meg az elbeszélés, felolvasás művészete, de mindenknél megvárjuk a józólést, a fellépés, megjelenés méltóságos komo yságát s a hivatástudattól vezérelt lelkipásztor tiszteletet gerjesztő ismerveit. Elismerjük, hogy a kikhez e sorok eljutnak, azoknak egyáltalában nincs szükségük arra, hogy mindezen pontokról kathedrai értekezést írjunk; épen azért csak rámutatunk, lehetőleg gyöngéden, azokra a tennivalókra, a melyek liturgiánk rendezésénél a hivatott és rendelt tényezőkre várnak és a melyek minden egyes hívő tagnak buzgó érdeklődését, jóakarátú kész közreműködését méltán igénylik.

Én azt gondolom, hogy ez a felszínre hozott kérdés nem korszerűtlen, a kapcsolatosan érintett feladatok nem megoldhatatlanok és a hangoztatott liturgiai rendezés megvalósítható. Erről is szólok még rövideden, elmondván a befejező közleményben egyet-mást a *kivitel módozatairól*.

Dr. Erdős József.

U t ó h a n g.

A hanyatló korszak embereinek állapota sohasem volt valami irigylésre méltó.

Kellemetlen sors jutott ki a debreceni ref. egyház jelenleg szolgáló lelkészeinek is.

A nagy egyházak s a debreceni egyház nehéz helyzete most ért el a forduló pontra. A magát túlélte régi rendszer épen az ő idejökben készül összeroskadni. A jelentkező bajokat most tárja fel a sajtó és azokkal most foglalkozik részletesen a közvélemény.

Az élve boncolásból kijut tehát a lelkészeknek is s nem lehet rossz néven venni, ha jajgatnak miatta.

Azt is meglehet érteni, ha a felelősséget sem igen vállalják, hiszen nyilvánvaló, hogy a romlást nem ők idézték elő, hanem a rendszer s a lelkészek legfeljebb beletaláltak magokat abba. Azt sem lehet tőlök követelni, hogy teljesen érdektelenek legyenek, hiszen világos, hogy a tényleges állapotokat azok ítélik meg

legkevésbé, a kik benne vannak s a kik azonosították magukat vele.

Igazság'alanság volna azért a fe'elösséget a debreceni lelkész úrakkal szemben túlhajtani és a helyzet tárgyilagosságot feltárását, a kibontakozásra való kezdeményezést egyedül csak tőlük várni el.

A nagy egyházak és a debreceni kérdésben adott lelkészi nyilatkozatot is ez alapon kell mérlegelni.

A személyes sértődések hangjait is e szempontból kell megítélni.

Mind ennek dacára is az az emlékirat féle, mely a debreceni ev. ref. egyház lelkészi kara aláírással a „Debr. Prot. Lapban“ megjelent és a „Debreceen“ politikai lap olvasóinak és a ref. híveknek megküldetett, a leszámítandók leszámítása mellett is csalódást okozott.

Nyilvánvaló ebből a dolgozathól, hogy a lelkészi kar ki akar térni a debreceni kérdés alapos tárgyalása elől. Nem válaszol sem arra a kérdésre, hogy beolvadjon-e Debrecen az egyházmegyébe vagy önálló városi egyházmegyévé legyen? Sem azokra a panaszokra, melyek a lelkészi szolgálatok elégtelenségére, a hívek egyház iránti érdektelenségének szomorú tüneteire, általában a fényes debreceni egyház külső és belső romlására és a katholicismus előtérbe nyomulására vonatkoznak.

Az emlékirat csak pusztán gyakorlati célt tart szem előtt s a nagy elvi kérdésekről eltereli a figyelmet; a városi egyházak és Debrecen ügyét a lelkészek és a „D. Prot. Lap“ cikkirői közt keletkezett peres kérdésnek kívánja feltüntetni és lesúlyeszteti. Ebből kifolyólag az egész munkálat nem annyira az igazság kiderítése, mint pusztán a mesterségesen feltüntetett pernek a megnyerése végett készült s mint ilyen valami esküdt-széki jellegűt visel magán és csak a pillanatnyi hatásra van számítva.

Írója előtt első sorban a debreceni ref. egyház hívei s főleg presbiterei állanak, azután második sorban a nagy közönség és különösebben a vidéki lelkészek.

Ezeket igyekeznek azért megnyerni és a győzelmet azokkal szemben, a kik e kérdést nyilvános vitatás tárgyává tették s ahoz hozzá szólottak, a maga részére kivívni.

E célnak megfelelőleg az emlékirat így operál:

Elsőben megrajzolja a kérdés hátterét és azt céltudatosan úgy színezi ki, hogy az egész ügy a tanárok egy része és a lelkészi kar magán ügyéről tünnek fel csupán. Lépésről-lépésre haladva azt a tényleget akarja a perirat olvasóinak és a nagy közönségnek szuggerálni, hogy azok, a kik a kérdésben szót emeltek „a szenvedély hatása alatt állanak s csak a lelkészek iránti személyeskedés, tehát harag vagy elfogultság miatt fogtak tollat és így ragadtattak oda, hogy a tisztelt lelkész urak helyzetére, működésére, az egyházi és templomi szolgálatok miként való teljesítésére a részvét és kimélet szavaiba burkolt, a valóságnak meg nem felelő támadásokat intézzenek.“ Az a hírhedt templomi predikáció pedig, mely után más vallásúak bátran újra feiszentelhetők volna a templomot, még tovább megy és mindenkit, a ki az ügghöz hozzá szólott nyakig szennyben ülő, titkos célokkal bíró aljas farizeusnak bélyegez.

Miután ilyen módon a személyeskedés szenvedély és megfontolatlanság kigyóinak mérgével az olvasók hangulatát előkészítette, ez emlékirat írója bizonyos tetteknek a felsorolásához fog s egy ideális képet rajzol a debreceni ref. egyház inkább külső, mint belső életéről, melylyel azt akarja bizonyítani, hogy a lelkészek kezdettől kezdve ismerték a rájuk nehezedő feladatokat és erőfeszített munkát végeztek, tehát nem is hibáztathatók. Így felsorolja, hogy a lelkészi fizetést 1200 frttól 2000 frtra emelték, a Kossuth-utcai templom felépítették, a szervezkedés szerint szükséges egyházi hivatalok helyiségeit és a presbiterium gyűléstermét magában foglaló nagy épületet, az új templom mellett lelkészlakot, máshelyen jövedelmező bérházat emeltek. A Nagytemplomot renováltatták, az 1891-iki zsinathoz új memorandummal járultak, közben folytatták a szervezés művét, melyek sorain iskolaügy, árvák dolga, ispotály kérdése és rendszere mind kedvező megoldást nyertek.

E hármónikus kép értékét még megnöveli azon körülmény, hogy az emlékirat a 16 év erőfeszített munkájának érdemét felerészben a presbiteriumra hárítja vissza. Ez ugyan látszólag mintha levonna valamit a lelkészi kar dicsőségéből, de másfelől lehetővé teszi, hogy a nagy egyházak kérdésében felszólaló cikkirőket a lelkészi karra, a presbiteriummal és a hívekkel szemben ellenség gyanánt tüntethesse fel. Jó volna e pontnál tudni, hogy ezek a szóban forgó egyháztanácsosok ugyanazok-e a febr. 24-iki templomi beszéd presbitereivel, a kik a nt. szónok úr szerint a megtiszteltetést szívesen elfogadják, de sem a gyűléseken, sem a templomokban nem láthatók és még az egyházra se akarnak halni és hagyatkozni? De mit firtassuk a dolgot; az igazság az, hogy a presbiterek előrántása tulajdonképpen tehát ismét csak a könnyű győzelemre szánt fogás, melyet csak az a hatásra számított részvétfelköltségi jelenet mul fejül, melylyel az emlékirat bezáródik.

Nem elég ugyanis, hogy a nagy egyházak és Debrecen ügyében felszólalók úgy vannak oda állítva, mint pusztán személyeskedők; nem elég egy kedvezően színezett rajz a lelkészek 16 évi nagyarányú működéséről, ház, templomépítésről, meszelésről: még egy pompás görög tűz is szükségeltetik, mely a képet megvilágítsa s a szemekből könnyet facsarjon és a lelkészi karral a tanárokat s mindkettővel a közönséget állítsa szembe. Ime ezért tér ki az emlékirat a debreceni tisztes agg lelkészek 40—50 éves szolgálatára s ezért állítja őket a közrészvét tárgyai gyanánt, mint elhagyott érdemes öregeket, a kiknek jövőjük sines biztosítva, a közönség elé. Hideg számításal nyomoréknak tünteti fel és eseteknek azokat, a kiknek vénsége tisztes szolgálatukért, jellemükért mindenki előtt becsült, a kik nincsenek sem testileg és anyagilag, sem szellemileg és erkölcsileg elvetett helyzetben.

A vidéki lelkészek és a közönség rokonszenvére spekulál a válasz akkor is midőn felpanaszolja, hogy míg a tanároknak kedvező nyugdíjintézetéről gondoskodott az állam és a társadalom, a lelkészek kénytelenek káplánt tartani s lelkészi nyugdíjintézetet ma sines. Ehez a részhez tartozik az a rejtett vágás is, mely a tanárról szól, a ki nem rég lelkész volt s mégis e kérdésben szót emel. Hogy sem a lelképásztorság, sem a tanárság nem cimboraság s hogy református ember előtt más mint az egyház és az igazság érdeke nem lebeghet, hogy a nyílt szó kimondásért gyanusítani nem szabad, azzal az irat nem sokat gondol.

A gyanuból mindig ragad meg valami, s ügyvéd diszkreditálni törekszik ellenfelét. S az emlékirat szerzője valóban hatásos ügyvéd lehetett volna s kár hogy nem az lett. Így különben kiszámított s körmönfont válaszirata csak egy jól megírott perbeszéd jellegével bír, mely azonban magasabb szempontokból vizsgálva rögtön elveszti hatását s nem méltó sem a lelkészi karhoz, sem az ügghöz. Nem a nagy egyházak ügyének helyes megoldására, hanem mentegetésére, az

ellenfelek meggyanusítására, és a közfigyelemnek eltelésére törekszik.

Eszközei nem az érvek, hanem prókatori fogások. Az egész mű nem alapos munka, hanem csak könnyed színjáték. Nem meggyőz, hanem csak hangulatot kelt és legfeljebb megindít.

Azok, a kiket Debrecennek és a nagy egyházaknak ügye igazán érdekel, akár ne is törődjenek ezzel a választással. A kérdés érdemére semmit sem okulnak belőle.

Nekem is ez volt az első gondolatom. Azonban kénytelen voltam azt mégis elejteni. Nem kedvtelésből fogtam tollat. Célom nem csak az volt, hogy a közfigyelmet e tárgyra irányítsam, hanem az is, hogy az egyházkezületi határozat folytán eldöntésre váró nagy kérdés megoldási módozatával is foglalkozzam és különösebben Debrecen önállóságának, városi egyházmegyévé fejlődésének is szószólója legyek. Ez a körülmény indít arra, hogy a lelkesi kar választását taglaljam és annak végső célját: e kérdéstről s az érdeklődést elterelni, ne engedjem. Erre az állásfoglalásra az is bátorít, hogy a lelkesi kar válasza épen azért mert kitérő, lehetőséget nyújt arra nézve, hogy más jobb megoldásnak hiányában előbb-utóbb maga a lelkesi kar fog még az önálló Debrecen városi egyházmegye ügyének élére állani.

Ha ez a reménységem megvalósulna, úgy én és társaim ismét vissza térhetnénk abba az ismeretlenségbe, a honnan nevünk az ügygyel együtt felszínre került és élvezhetnénk tovább azt a szívélyes barátságot és ápolhatnánk azt a jó viszonyt, mely minket a nt. lelkesi kar tagjaival eddig összefűzött s ez után is összetart.

Mind a barátság, mint a jóviszonyok alapja azonban csak az igazság és a teljesen tisztázott dolog lehet. Tisztázzuk tehát az ügyet és oszlassuk el a felerült félreértéseket. Lássuk tehát a lelkesi kar választását a főbb pontok szerint.

Dr. Ferenczy Gyula.

TANÜGY.

Népiskolai tantervünk revisiójához.

A magyar protestáns Sion nehéz idöket él. A fölötte tornyosuló borulatokban meglevenedni látszanak a régi, sötét idök keserü emlékü alakjai. Jobbjaink szorgos gondokkal kutatják a védekezés eszközeit és aggódó reménnyel keresik a gileádi balzsamot a vallásos önértében meghibbant nép erkölcsi sebeire.

En - a nagy reformátor örökre jelegzetes meghatározásával - az „egyház veteményes kertjére“ gondolkok; mert erős a hitem és a meggyőződés, hogy a közel jövő idök erkölcsi felfogásának, a vallásos érület felébresztésének és az ös kálvinista-karakter meglevenítésének munkája a népiskolából fog kiindulni. Onnan kell kiindulnia. Am, ennek az életbevágó fontosságú munkának betöltésére képessé kell tenni az iskolát!

Az idö parancsol. A kálvinista népiskolának a célja: önmagának fentartásában és tökéletesítésében áll. Az igazi kálvinista-karakter minden egyéb - öngyilkossági kísérlettel egyenlő - célt kizár és elutasít - a négyszáz éves dicső mult nevében!

Általánosan tudott dolog, hogy egyházunk epidemikussá fajult belső betegségét némelyek úgy gondolják megorvosolhatónak, hogy az iskola fentartásának

gondjait az államra ruházzák . . . Hát ez az operáció az egyházra nézve feltétlenül halálos lenne!

Hiszen nem igazítható kálvinista az, a ki nem érzi, hogy nekünk tanítóknak és lelkészeknek, a kik a Krisztus egyházának szolgálatában terjesztjük a tökéletesülés tanait, mindaddig, míg egyházunk életbentartásának tudatos munkásai vagyunk: *nem szabad felednünk, hogy a mi iskolánk a mi egyházunknak sem nem fia, a kit jószerencse fejében szárnyára bocsátani, sem nem eladó leánya, a kit - üssük el a gondját! - elházasítani lehessen, hanem a mi iskolánk egyenesen maga a szemünkláttára fejlődő és formálódó, épülő vagy hanyatló Egyház!*

Ezért azután én a magam részéről igazán céltudatos belmissiót, a tanító és az iskola odaadó, hív közremunkálása nélkül nem tudok képzelni. S éppen ez okból az egyház érdekeit szolgáló tanítónak nemcsak legfőbb erkölcsi kötelessége, de elvitázhatatlan joga is, az egyházi kormányzat intenciói szerint, a lelkész oldala mellett, az *ugyanazonos* szent cél érdekében úgy munkálkodni, a hogy az Isten tudnia adta! Bizony nagyon is eljött az idö teljessége arra nézve, hogy az egyház belső, mondhatnám lelki életének intézői - a lelkész meg a tanító - egymásban ne az ellenséget, hanem az egy célra törekvő munkatársait tekintsék s egyesülve a keresztény-szeretet istenieredetü liberalizmusában: egymás munkáját ne kicsenyeljék, de közös erővel építgessék a Jézus egyházát!

Tagadhatatlan, hogy tanítóink soraiban akadnak egyesek, a kik bizonyos „hazafias okokra“ hivatkozva szívesen emáncipálnák népoktatásunkat az egyházi fenntartás alól. Am ezek elfelejtik, hogy a magyar kálvinista egyház szolgáló egyttal hazafias missiót is teljesítenek. S éppen azért nekünk nincsen okunk attól tartani, hogy felekezeti oktatásunk fentartásáért a magyar nemzeti közművelődés egységének megbontásával vádolhatnának bennünket. Ki az, a ki nem hivatkozik büszke önértéssel azokra a fényes, nagy idökre, a midön a mi vallás-szabadságunk a magyar állameszme és a magyar nemzet életkérdése volt!?

Bizony nem és százszor nem az iskola terheitől való megszabadulás mozdítja népünk meghibbant hitéletének és kálvinista öntudatának fellendülését,* - hanem ellenkezőleg; *népiskolánknak, mint a fejlődő egyház alter egojának, tudatos, és magasztos céljainak* élérésében tántoríthatatlan, *munkálkodása!*

Hagyjunk is fel egyszer s mindenkorra az államosítással való kacérkodással, hiszen arra nézve nem ok a szegénység sem . . . Mert inkább maradjon szegényül az egyház - csak éljen: sem hogy éltető gyökerére vessék az irtó fejsze!

Csak egy elfogadható módja van az államosításnak, a melyet a „szabad egyház“ szép jövődjének hitében tán nem is ok nélkül várunk; ha tudniillik testet ölt az 1848. évi XX. t.-c. eme - 3-ik - szakasza: „*Minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségai közálladalmi költségek által fedeztessenek.*“ - Vagyis, a mint Stoy (természetesen nem csupán reánk vonatkoztatva) mondja: az állam tartson fenn minden iskolát, a maga felekezeti jellege szerint, de mondjon le az iskolaügy intézéséről az illető egyház javára s vegye át a főfelügyeletet, illetve a védnökséget

* Teljesen igaza van. Lélektani törvényen alapszik, hogy a miért áldozunk, küzdenünk kell, az becsebb is előttünk, mint a mi ingyen adatik. Protestantismus áldozat nélkül egyszerűen „non sens“ Szerk.

és csupán azt a viszonyt tartsa fenn, a melyben van magával az egyházzal s általában azokkal az intézményekkel, a melyek az *érdek egységén* alapulnak.

Ez lenne az igazi szabadelvűség legszebb diadala!

Addig azonban, míg ennek elérjük örömnapiját ... lássuk röviden, hogy az adott körülmények között mit tehetünk és mit kell tennünk arra nézve, hogy népiskolánk igazi fundamentoma legyen a vallásos érületnek és céltudatos fejlesztője a kálvinista öntudatnak.

Ez idő szerint, a dolog aktualitásánál fogva, alig van jelentősebb teendő, mint megbeszélni a munkában levő tanterv-revizio mikéntjét.

A „Debreceni Protestáns Lap” ez idei első számában kifejtettem, hogy népiskolai tantervünk átalakítása nem pusztán módszertani, vagy általában tanítási feladat, — mert a ki tüzetesebben vizsgálja a *műveltségi tényezők hatását*, bizonyára felfedezi azokat a magasab szemponthoz is, a melyekre multkor elmélkedésemben rámutattam.

Most aztán, a nagytt. szerksztő úr szives felszólítására, ime közelebb térek tantervünk reviziójának fontos kérdéséhez.

A ma még használatban levő tiszántúli tantervek életrevalóságát a hátuk mögött levő huszonhárom esztendő igazolja. Ámde azóta olyan számottevő haladást tettünk a népnevelés tudományának mezején, hogy azt számításon kívül hagyni — egyértelmű volna a nagynevű, régi, szabadelvű, protestáns felvilágosodás megakasztásával. S ha egyéb okunk nem lenne a tantervek átalakítására, akkor is rákényszerítene bennünket a haladó kor kéréseivel logikája; rákényszerítene a mai idők szelleme ...

Népiskolai intézményünkben olyan erőt bír a mi egyházunk, a mely ennek életét és virágzását egyedül van hivatva biztosítani. Nos, az iskola életének legfontosabb életműszere — a tanítás rendje és módja; a tanítás rendjének mikéntjét és módjának irányát pedig a tanterv jelöli ki. — Ebben áll a tanterv-reviso pedagogiai jelentősége.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság, a munka jelentőségének tudatában, felhívta a tanító-egyesületeket, — sőt, a kultusz miniszter példája szerint, egyes tanítókat is, — hogy adjanak véleményt a készitendő új tantervre vonatkozólag. A munka folyik; (noha az iránta való lelkesedés nem ölt valami nagy arányokat!) s remélni lehet, hogy minden tekintetben kielégítő és életrevaló lesz az eredmény.

Én, a magam részéről, legcélszerűbbnek tartanám az állami népiskolák számára most készülő tantervet venni alapul — *az általános mértékre nézve*. S mivel a törvény a tanítás anyagára és annak rendszerére nézve az intézkedés és a felügyelet jogát — az önkormányzat elveinek tiszteletben tartásával — ugyis az állam részére tartja fenn (1868. XXXVIII. t.-c. 11. 14.): talán nem volna káros, a mint volt a Trefort idejében, tantervünk elkészítését most is az állami alapján végezni.

Ezzel azonban egyáltalában nincsen élvegezve a mi dolgunk! Sőt csak ezután következik az a mélyreható, nagy munka, a melynek célja volna a *mi nép-oktatásunk hitfelekezeti jellegét megadni*. Ertem: *a hit- és erkölcsstan, s általában az evangyéliom szerinti vallásos oktatásra és a kálvinista jellegre tartozó összes anyag szakszerű meghatározását, annak szerves kapcsolatba hozását az összes tan-*

tárgyakkal, valamint az anyag feldolgozásának tüzetes módszerét.

Erről azonban más alkalommal.

Farkas Imre.

KÖZÉLETÜNK.

A püspöktől.

A nagyttiszteletű esperes uraknak.

Elnök-társam ö méltóságával egyetértőleg tisztántúli ev. ref. egyházkerületünk folyó évi tavaszi közgyűlésének idejéül május hó 29. és következő napjait tűzöm ki.

A nagytt. esperes urakat kérem, hogy bejöveteleket aként intézzék, miszerint az egyházkerület által hozzájuk utalt ügyeket már 28-án délelőtt tárgyalás alá vehessék; — itt különösebben megemlítem a csonka és kegyeleti évekre vonatkozó jelentést — a díjlevelek, adás-vétel s más előfordulható ügyek elintézését; — mivel a délutáni órákban az egyházkerületi egyházi értekezlet nagy választmánya fog fontos ügyekben tanácskozni.

Gyűlésünknek tárgysorozatát ez időszerint még legtávolabbról sem állithatom össze; nagy fontosságu tárgyai közül azonban már most kiemelem, a zsinattartás ügyében adandó véleményt, mely ügyben a méltóságos Konvent felhívást intézett a kerületekhez; továbbá az egyházkerületi tanügyi bizottság és a debreceni főiskola igazgató-tanácsa üléseiből felkerülő többnemű fontos előterjesztéseket.

Ezuttal arra hívom fel a nagyttiszteletű esperes urak figyelmét, hogy a gyűlés elé tartozó mindennemű ügyiratokat egyházmegyéikből mint legutolsó határidőig május 18-ig bezárólag terjesszék be hivatalomhoz, mert a későbbben érkező tárgyak tekintettel a gyűlést közvetlen megelőző pünkösztü ünnepekre s az ebből folyó munka-összetorlódásra figyelembe vehetők nem lesznek.

Most pedig bizva a nagy kegyelmű Isten gondviselő jóságában, a viszont találkozás jóleső hitében; teljes tisztelettel vagyok.

Debrecen 1901. ápril 23.

Kiss Aron
püspök.

A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése.

(Vége.)

Mint felette igen örvendetes ténytt kiemelendőnek tartjuk, hogy nemes Biharvármegye a felállítandó képezdére 1000 korona segélytt adományozott és pedig a bizottságban éppen egy római kath. derék plébános indítványára, a mely nyilvános jele annak, hogy a néppárti maszlag nem mindenütt talál termékeny talajra. A megye ezenkívül kilátásba helyezte — a szükséghez képest — az évi állandó segélyezést is.

Buzgó és tevékeny közpénztárnokunknak *Bagdi Jánosnak* a felmentvény 1900-ról — meleg elismerés kifejezése mellett — készséggel adatott meg. Ez ügygel kapcsolatban azonban, miután: az esperesi, pénztárnoki, főjegyzői sat. tiszteletdíjak igazságosabb rendezése halaszthatatlanná vált, új adókules készítése végett is, egy bizottság küldetett ki, melynek tagjai lesznek: Bagdi János, Balog Ambrus, Böszörményi La-

jos, Szikszay Lajos, Kovács Károly számvevőszéki elnök és Márk Ferenc.

Az országos lelkészi nyugdíj-intézet ügyében, a lelkészgyámintézeti választmány által készített véleményes javaslat egyhangulag elfogadtatott s az egyházkerületi közgyűlésre felterjeszteni határozatott. Hejh, de sok víz le fog folyni még addig a Tiszán, míg ez a megvalósulás stádiumáig eljut. Hogy égető szükségünk van erre, ezt mindnyájan érezzük. Lelkesedünk is az eszméért, de e lelkesedés legott lelohad, ha közismeretű szegénységünkre gondolunk.

Különben miért ne jöhetne nekünk is segítségünkre itt az állam, mint a tanítókkal szemben méltán megtette ezt?! A lelkészi parochiális könyvtárak ügyében kimondatott, hogy annak, — magasabb egyházi közérdekből, — minden egyházban felállításra köteles dolog. Ezentúl minden egyház költségvetésébe évenként e célra 10 koronát vesz fel. Ha az egyház szegénysége miatt ezt fedezni képtelen, akkor erre a rendes évi államszegélyből 05 kor. utaltatik ki. Minden egyházban e célra külön könyvszekrény készíttetik. Törzskönyv nyomatik, a melybe a beszerzett könyvek pontosan bejegyeztetnek. Minden egyház, az 1903. évtől kezdve, a Magyar Prot. Irodalmi Társulat alapító tagja lesz, hogy ez a derék nagy hivatású társulat ez által is erősödést nyerjen.

Együttal kimondatott az is, hogy ez a határozat a kerületre felterjesztetik, hogy az hívja fel a többi egyházmegyéket is hasonló eljárásra; valamint közöltetik ez a prot. irodalmi társulat igazgatótanácsával is.

Mint köztudomású tény felemlítettett közgyűlésünkön az is, hogy a felsőszabolcsi egyházmegye nagy tevékenységű esperese *Görömbey Péter* a parochiális könyvtárakat egyházmegyéjében már tényleg életbe is léptette.

A tanügyi bizottság jegyzője és előadója, sajnálatos gyöngékedése miatt, a nyári közgyűlésre terjeszti majd be jelentését.

A missiói bizottság jelentése örömmel hagyott jóvá s egyik missiói lelkész *Virágos Sándor* készséggel erősített meg radna-lippai állásában. Ezt az egyházat derek elődje *Fogarassy Bálint* bámulatos virágzásra emelte. Reményünk van arra nézve, hogy az *utód* követni fogja az *előd* nyomdokait ama lankadatlan munkásság és lángoló buzgóságban, a mely Fogarassyt kiválólag jellemezte.

Fogarassy Bálint az ágyai, *Szabó Imre* a mezőssassi és *Szondy Géza* a kis-peregi lelkészségben, miután a választások törvényes rendben és minden kétséget kizárólag *tiszán* folytak le, örömmel megerősítették.

Egyházkerületi képviselőül: Nagy Imre, Balog Ambrus, dr. Márk Ferencz, Böszörményi Lajos egyházi, gróf Tisza István, Benedek László, dr. Balog Elek és Hadházy Kálmán, világi részről megválasztatnak.

A lelkész-egyesület, a belhivatalnoki lakásokon és földeken történő beruházásokról, egy szabályrendeletet készített és terjesztett be elfogadás végett. Mint-hogy azonban ez igen nagyfontosságú javaslat, mely teljes körültekintést igényel, elhatározatott, hogy e javaslat nyomassék ki és előzetesen küldessék meg a közgyűlés minden alkotó tagjának, melynek letárgyalása aztán a nyári közgyűlésre marad.

A szentleányfalvi iskolákat mindenáron államosítani akarják. Az egyházmegye nem örömezt nyugodnék ebbe bele. De mert e telepés község olyan nehézségekkel küzd, hogy 120 tanköteles részére tel-

jesen képtelen jelenlegi egy iskoláját is fentartani, nem hogy köteleességszerűleg még egy új tanerőt is beállíttatni, a szomorú helyzet kényszerítő hatása alatt *kénytelen lesz* elvégre is megengedni, hogy iskolájuk államosítása helyes, és a törvényeknek teljesen megfelelő feltételek mellett, megtörténhessék.

A számvevőszéknek igen pontos és minden részletre kiterjedő jelentése jóváhagyatott.

Végre Széll Kálmán esperesünk 40 éves lelkészi jubileumán egyházmegyénk részéről képviselőül a következő egyének küldettek ki:

1. A tanácsbírói karból: Balog Ambrus, dr. Márk Ferencz, Nagy Imre, Fábján László, Benedek László és gróf Tisza Kálmán.

2. A lelkészek részétől:

Bagdi János, Kolumbán Áron és Szabó István.

3. A tanítói testületből:

Kiss Gábor, Szőke János és Varga Károly.

A közgyűlésről — szokás szerint — közebbre gyűltek össze a tagok, a hol mint pohárköszöntők ki-magaslottak: a Széll Kálmán, Tisza Kálmán és gróf Tisza István-tószttjai.

Tudósító.

A debreceni egyházmegye közgyűlése.

A debreceni ev. reform. egyházmegye ez évi tavaszi közgyűlését ápril hó 16-ik napján tartotta Debrecenben Dávidházy János esperes és Nadányi Miklós egyházm. gondnok elnöklété alatt.

A gyűlést az esperes, a múltak eseményeire visszatekintő s az új évszázad munkáira áldást kérő gyönyörű imádsággal nyitotta meg.

Fontosabb tárgyak voltak a következők:

Az 1900. évi márc. 23-án tartott egyházm. közgyűlés 25. sz. határozata szerint, a közgyűlés minden tagja köteles a gyűlésről való elmaradását vagy előleges, vagy ha ezt nem tehetné, utólagosan, de legfeljebb a következő közgyűlésig az elnökség útján s indokolva igazolni s az elnökség köteles minden közgyűlésen névszerint jelenteni azokat, kik elmaradásuk igazolását elmulasztották.

Ezen határozathoz ragaszkodva az elnökség a múlt évi őszi közgyűlésre beterjesztette az elmaradásukat utólag sem igazolt gyűlési tagok névjegyzékét, melyben főt. püspök úr neve is benn foglaltatott, a mi kellemetlenségeknek lett forrásává: kérte azért az elnökség a jövőben teendőkre vonatkozólag az egyházmegye intézkedését.

A közgyűlés a jelzett határozatban foglaltakat továbbra is fenn tartotta azon megjegyzéssel, hogy az igazolás kötelezettsége, a hivatalos teendőkkal rendkívül elhalmozott püspök urra nem vonatkozik.

Az újabban választott s megerősített debreceni s derecskei tanítók a hivatalos esküt a gyűlés színe előtt letették.

Az 1900. évi egyházmegyei számadások eredménye az alapok vagyoni állapotát a következőleg tünteti elő:

1. Közigazgatási pénztár	17,618	kor.	74	fill.
2. Lelk. gyámint.	169,819	"	98	"
3. Basa-Györi alap	26,435	"	11	"
4. Takarékpénztári alap	5,663	"	66	"
5. Tűzkármentesítési alap	6,057	"	57	"
6. Lelk. olv. egyll. pénzt.	788	"	87	"
7. Fe'öbb leányisk. alap	993	"	91	"
Összesen:	227,377	kor.	84	fill.
Múlt évi szaporulat:	2,045	"	56	"

A teendőit nagy buzgalommal és lelkiismeretes hűséggel végező Kovács Lajos egyházm. pénztárnok úr, az 1900. évi számadások terhei alól — a szokásos fenn tartások mellett — köszönettel felmentetett.

A jelenlegi adósok által még át nem vállalt, vagy más tekintetben nem rendezett kötelezvények rendezésére az egyházm. ügyész felhivatott.

A kamathátralékok behajtására az ügyész annál inkább szorgalmaztatik, mert az esetleges károsodásért az anyagi felelősség reá hárul.

A gazdasági bizottság és ügyész felhatalmaztatnak, hogy a pénztárainkat érdeklő árveréseknél az egyházmegye képviselétéről gondoskodjanak s szükség esetén, az árverésben részvétel útján akadályozzák meg azt, hogy olcsó eladás miatt pénztáraink károsodást szenvedjenek.

Egyházkerületi képviselőkül megválasztottak: Szele György, Biber József egyházi, Fráter Barnabas, Nagy Ferencz világi részről; póttagok lettek: Miskolezi László lelkész, Bernáth István vil. tanácsbíró.

A számvizsgáló bizottságnál megüresedett helyekre megválasztottak: Veres Bálint, Miskolezi László és János Zoltán lelkészek.

Az egyházmegyei építést ellenőrző bizottság felhivatott az építésre vonatkozó szabályok megfelelő átalakítása tárgyában javaslattételre; a lemondott Tóth István szakértő úr felkérte a tisztének tovább folytatására s végül a bizottság Szele György, Szabó József és Elek István újonnan választott tagokkal kiegészített.

A lelkészgyámintézeti pénztárból segélyzendők névjegyzéke megállapított s az évi segély összege: 9200 korona.

Az 1901. évi egyházmegyei költségelirányzat megállapított.

Az országos lelkészi nyugdíjintézet létesítését a közgyűlés multhatatlanul szükségesnek tartja, azonban figyelmen kívül hagyandónak véleményezi a 229/1900. sz. egyházkerületi végzésben I. pont alatt említett jövedelmi forrást, mivel a befizetendő $\frac{1}{3}$ lelkészi törzsfizetés a szolgálati időtől számított 4% kamatokkal elviselhetetlen teher volna főleg a régiebb idő óta szolgáló lelkészekre nézve; a mi pedig ezen tehernek a gyám-pénztárak által fedezését illeti, az kivihetetlen azért, mert a már alapszabályilag megerősített gyámsegélyek megrövidítése vagy éppen elvonása által egyencsen azon jogok lennének megsértve, illetve megsemmisítve, a mely jogok megszerzésére a gyámintézeti pénztár nagy áldozatok árán megalakult.

A nyugdíjintézet működésének a hatodik évben megkezdését szintén kifogásolja a közgyűlés, miután azon határidőt túl hosszúnak tartja.

Főtiszteletű püspök úr felhívására a csonka és kegyeleti évre vonatkozólag egyházmegyénkben fennálló gyakorlatot a következőkben állapítja meg a közgyűlés.

Csonka év a lelkész elhalálzásának idejétől április 24-ig terjedő időszak, melynek jövedelme kizárólag az özvegyet vagy az elmaradt családot illeti a lelkészi hivatal ellátásának kötelezettsége mellett.

Kegyeleti év a csonka év után következő esztendő, melynek megadása vagy megtagadása a presbyterium jogkörébe tartozik s a mi egyházmegyénkben rendszerint megadatik. A kegyeleti év megadása magában foglalja az összes lelkészi jövedelemnek — a hivatali ellátási kötelezettsége mellett — élvezését.

Ugy a csonka, mint a kegyeleti év özvetése az özvegyet vagy családját illeti.

A főt. egyházkerületi közgyűlés 234/1900. sz. ha-

tározatában felhívta a debreceni egyházmegyét, hogy a debreceni egyházban a különleges állást megszüntetve, egyházi törvényeink értelmében a felügyeletet s ellenőrzést vegye át s esperese az E. T. 162—165. §-aiban körülírt jogkörében járjon el.

(Folyt. köv.)

Sz. L.

Ev. ref. egyházunk egyetemes konventje.

(1901. Ápril 18—20-án. Második nap.)

Lapunk április 20-iki számában röviden megemlékeztünk egyetemes konventünk első napi tárgyalásáról és azt ígértük t. olvasóinknak hogy legközelebbi számunkban legelőször közölni fogjuk tiszántúli kerületünk azon egyházainak névsorát, melyek *egyszersmindenkori közalapi segélyben* részesültek. (Lásd lapunk hirrovatában!) Egyetemes konventünk második napi ülésének első száma volt Sass Béla jegyzőnek jelentése a szakbizottságok megalakulásáról. A közigazgatási bizottság elnöke lett: Kiss Áron, elnökhelyettese Bartók György dr. előadója: Pokoly József. Közjogi bizottság elnöke lett: Szilágyi Dezső, előadója Molnár Béla. Iskolaügyi bizottság elnöke lett: Antal Gábor, előadója: Dóczy Imre. Missióügyi bizottság elnöke lett Gr. Degenfeld József, előadója Szabó János. Tőke segélyosztó bizottság elnöke gróf Degenfeld József ideiglenes előadója Széll Kálmán esperes. Azután Kenessey Béla előadó a közalapi végrehajtó bizottság véleményes javaslatát ismertette a segélykérvényeket illetőleg. A konvent magáévá tette a végrehajtó bizottság azon javaslatát, hogy a tőkesegélyosztásra vonatkozólag készítsenek az egyes egyházkerületek a jövő évi ülésre véleményes javaslatot. Egyszersmind midőn elfogadta a bizottság 18000 korona tőkesegély kiosztásáról szóló javaslatot, elutasította a tiszáninneri egyházkerület azon kérelmét, miszerint a sárospataki főiskola javára 600,000 korona közalapi kölcsön szavaztassék meg. A tiszáninneri kerület ezen kérelmét pedig azon okból utasította el a konvent, mert ilyen nagy összegű tőkesegélyezés a közalapi nagy károsodással járna, ha csak a kamatvesztéseket vesszük is figyelembe. Nem látja helyén valónak a konvent ilyen nagy összegű tőkesegélyek nyújtását még az esetben sem, ha mint a tiszáninneri kerület felajánlja, teljes biztosítékkal bíró ingatlanra kebeleztetik is be, mert 4%-os pénzt a mi voltaképpen a kérelem célja ugy sem lehetne a közalapi tulajdonképpen magának az alapnak veszélyeztetése nélkül kölcsön adni. Jövedelmi öntadómentes és hosszú mondjuk 50 évi lejáratu kölcsönt kaphatnak kerületeink hazai jobb hírű bankjainknál 4%-al.

Ezután Dókus Ernő ismertette a konventi kongrua bizottság jelentését, melyben a bizottság javasolja, hogy a konvent mondja ki, miszerint a kongruasegélyek ne egyenesen a kerületekhez küldessenek az állam részéről, hanem a konvent útján és köttessék egység a kongrua törvény alapján az állammal a kezelési módokat illetőleg. Szilágyi Dezső hivatkozással a zsinati törvény 52. és 58/a, valamint a kongrua törvény 17. szakaszára határozottan ellenezte bizottság javaslatát, mert szerinte a konventnek nincs jogában a saját törvényes hatáskörét önkényűleg az egyházkerületek meghallgatása nélkül szélesíteni. Az pedig, ha a kongrua kezelési módzataira vonatkozó tervezetet megállapítja és felterjeszti a kultusz miniszterhez jóváhagyás végett a kerületek véleményének kikérése nélkül — határozottan önkényes eljárás. Miután azonban a kongruára vonat-

kozólag az egyes egyházkerületek sürgették már a múlt évben a konventet, hogy az egységes eljárás szempontjából készítsen tervezetet a kezelési módokat illetően és ezen tervezet kidolgozására ugyanakkor bizottság is küldetett ki, mely a tervezettel elkészült: a konvent 21 szavazattal elhatározta, hogy a helybenhagyott tervezet *egyenesen* terjesztessék fel a kultuszminiszterhez és így a várva-várt egyezség létrejöhesse, mely az egyöntetű eljárást minden kerületben biztosítaná. Egyetemes konventünk határozatát a magunk részéről is a legnagyobb örömmel üdvözljük, mert nem tartjuk kerületeink jogait és hatáskörét veszélyeztető praecedensnek, hanem a kongrua eddig sok nehézséggel járó kezelésének mihamarabb való megkönnyítésére egyedül helyes és célravezető eszköznek kell tekintünk, annyival is inkább, mert a tervezet szerint a kongruának előleges felévi részletekben való utalványozása lehetővé válnék.

Ezután Dokus Ernő kongrua bizottsági előadó ismerteti a bizottság javaslatát a kultuszminiszter által 95—722/1900 szám alatti leíratában utalványozott 23000 korona általános összeg szétosztásáról, melylyel a betegség által szolgáltra képtelenné tett kisebb javadalmazású lelkészek mellé hivatalból rendelt 46 segédlelkész javadalmaztatnék. A konvent egyhangúlag magáévá tette a kongrua bizottság javaslatát, kimondván azon elvi határozatot, hogy csakis az egyházkerületektől, tehát felsőbb intézkedés által kirendelt segéd, illetve helyettes lelkészek részesülhetnek ezen javadalmazásban. Egyszermind elhatározza, hogy jövőben bizottságot fog kiküldeni az egyházkerületek által jóváhagyott kérelmek közvetítésére.

Erre Fejes István indítványára jegyzőkönyvi köszönetet szavazott a konvent a Kongrua bizottságnak és Dokus Ernő előadónak végzett nagy munkájukért, melylyel a másodnapos tárgyalás véget ért.

(Folyt. köv.)

Quidquid agas, prudenter age et respice finem.

Midőn e becses lap hasábjairól az utóbbi év alatt gyakran veszünk hírt arról, hogy a debreceni főiskola korszerű fejlesztése érdekében nagyobb méretű mozgalmak indultak meg, nagy szabású tervek állanak készen, melyeknek keresztülvitele — a mint sejteni lehet — már csak idő kérdése: önkéntelenül a című irott mondat jutott eszembe. A célba vett fejlesztés arányai be vannak mutatva a nyilvánosság elé bocsátott kiváló fontosságú tanárkari munkálatban. Várva várom, hogy az illetékes faktorok tüzetesen foglalkozzanak e munkálattal, sőt azt is várom s velem együtt várja egész egyházkerületünk érdeklődő közönsége, hogy a vele való foglalkozás eredményét, mielőtt a legvégső fórum elé kerülne, jó előre olvashassuk, részleteiben ismerhessük, a célzott fejlesztés szükséges voltáról meggyőződést szerezhessünk, a kivitel módjainak célszerűségéről megnyugtatót nyerhessünk. Legyen megengedve, sőt — ha szokatlan merészségnek látszanék — megbocsátva, hogy főiskolánk hosszú időre kiható fejlesztésének menetébe attól a szeretettől ösztönöztetve, melyet iránta mindenkor éreztem, attól az aggodalomtól sarkallatva, melylyel a multak tapasztalatai után gyakorta töprengök, beleszólhassak s velem együtt beleszólhasanak azok is, kik a távolabb esés mellett is igyekezünk szoros figyelemmel kísérni feltett kérésünknek, a reformátusok debreczeni főiskolájának sorsát mindenkor.

Addig pedig, míg a fentebb érintett részleteket

megismerhetnők, okulás és távolról sem szemrehányás céljából tekintsünk vissza egy kissé collegiumi építkezéseink multjára. Sokat lehet abból tanulnunk, s a tanulságokat annál inkább fel kell használnunk, mert a tandíjat kissé régen fizetgetjük. Nem akarom s nem is szabad feltennem, hogy intező férfiaink között csak egy is találkozzék, a ki saját építkezési ideáiba annyira szerelmes volna, hogy idegen véleményt meghallgatni s bevenni e miatt kész ne lenne, még kevésbé azt, hogy bárki is egyedül kíváncznék lefoglalni magának a megoldás feladatát, annyira reá nehezedvén a kérdésre, hogy ahoz másokat közel se szeret eresztetni. Ez egyáltalában nem válnék javára a közügynek.

A korszerű fejlesztés egyik sine qua nonja a kellő számú és célszerű beosztású helyiségek előállítása.

Hogy mi, tiszántúli kalvinisták, építeni nem tudunk, azt nemcsak ellenfeleink beszélik rólunk, hanem magunk is beismerjük. Egyházi és iskolai épületeinkre, mint a méh a mézet, fáradságos munka után, sokszor kétségbeejtő vergődések között önmagunkból izzadjuk ki a szükséges filléreket, s ha kiizzadtuk, nem tudunk velök bánni. Collegiumunk homlokzati főépülete kiáltó bizonyíték állításom mellett. Midőn pedig az 1869-ben lebontott ó épület helyére újat emeltünk: összes eljárásunkkal újabb bizonyítékot adtuk tájékoztatásunknak. Vegye eszébe bárki s lapozza át kellő figyelemmel és türelemmel azt a jelentést, melyet az egyházkerület megbízása folytán a coll. gazdasági tanács sok érdemeket szerzett jegyzője *Elek Lajos* a collegium újraépítéséről s az építkezés számadásairól 1897-ben kiadott: szüntelenül kedvetlen jelenségekkel fog találkozni, melyek a századok szükségletére tervezett épület-emelés alkalmával lépten-nyomon felmerültek. Ugy látszik, hogy egyházkerületünk akkor, a midőn az építkezéshez fogott, elmulasztotta beletekinteni a bibliába, melyben pedig Luk. XIV: 28. szerint megtalálta volna azt a bölcs mondást, hogy: „*valaki ha tornyot akar építeni, avagy nem megszámlálja-e először az ő költségét, ha vagyon-e annak elvégzésére való költsége?*“

Ma is szorongó szívvel olvasom a fentebb említett „Jelentés“-t, mintha csak egy izgalmas drámát olvasnék, melynek egy jobb sorsra érdemes hőse már-már a pusztulás örvényébe hull, a kit habár megmenekült is, a kiállott szenvedések annyira megtörték, hogy évek multával is csak tengődik és nem él, s a reá várakozó nemes hivatás betöltésére folyvást erőtlén. Nem megyek a részletekbe, de számot adok az általános benyomásról, melyet e jelentés olvasása reám tett, s a mely nálam annál élénkebb, mert közeli szemlélője voltam annak idejében az építkezési kínos vergődésnek. Ugy látom, hogy egyházkerületünk az építkezés tervezetét mélyebbre ható előtanulmányozás, kellő e ököszület nélkül állapította meg, fogadta el. A tervezet készítésére szük markuan tűzte ki a pályadíjat, s ennek folytán felette meddő lett az eredmény, a melylyel új pályázati hirdetés nélkül ennek ellenére is beerte.

Valóban új épületeink helyiségei, a beosztás, az elhelyezés célszerűtlensége tekintetében merész versenyre hívják ki a homlokzati épüetrész megtévesztett építkezését, sőt mondhatom, jóval felül is mulják ez utóbbit, mert hiszen emennek néhány lokalitása, pl. az anyakönyvtár, az oratorium, sőt még az énekkari terem is olyan, hogy közel egy századon keresztül megfelelőnek bizonyult arra a célra, melyre elődeink tervezték. Új épületünk pedig, mely még csak 30 éves, létezésének 15-ik évétől kezdve állandó átalakítás, s

elősorolhatatlan számu experimentálás tárgyát képezi, a nélkül, hogy a folytonos költségek ellenére, csak egy lépéssel is közelebb volna ahhoz, hogy rendeltetésének megfeleljen. A tanteremül használt helyiségek minden tudatos rendszer nélkül vannak benne szét-szórva, a diszteremnek nevezett nagytanácskozó helyiség oly célszerűtlen kivitelű nyert, hogy párját aligha találjuk; a hivatalos helyiségek szűkek, elégtelen számúak; az ifjusági lakó-szobák merő rideg falak, minden lakályosság nélkül, melyek közül a tanuló ifjuság, a mikor csak teheti, menekülni siet; az internátusnak csak gunyból nevezhető benlakás a maga mivoltában első sorban az építés fogyatkozása miatt kizárja az ellenőrzés a felügyelet lehetőségét; az egész épület a köztisztaság fentarthatásának legprimitívebb feltételeit is nélkülözi. Egyházkerületünk közgyűlése újabb megújabb végzésekkel rendeli el a különféle rendszabályok készítését, a tanárkarok elismerésre méltó buzgalommal ki is do'gozzák a szebbnél-szebb §§-at, de az építkezés lehetetlenné teszi a szabályok megtartását, a melyekből pedig már eddig is egész gyűjteményt mutathatunk fel. Az aprólékos javítgatási kísérletek már is tekintélyes összeget emésztettek fel. Hogy konkrét esetekkel is előhozakodjam, a folyosók 1870. óta már a 3-ik rendbeli költséges burkolást nyertek, a 90-es évek elején a tanterem hiányán lakó szobák s egyéb helyiségek falainak kibontásával akartak segíteni; tanterem ugyan egyikből sem lett, hanem csak még célszerűtlenebb lakószoba, de a költség csak meg volt. A köztisztasági botrányos állapotot a vízvezeték beállítással óhajtottak javítani; néhány ezer forint ki is ment a vízvezetékre, ám a helyzeten semmit sem változtatott, de alkalmat és okot adott arra, hogy felállítása óta ismét tekintélyes összeg fordítassék rá-zint a fentartására, részint a végét érni nem akaró tökéletesítésére, s marad végül is tökéletlennek.

A ki az új épület létrehozásának körülményeit még abból az időből közelebbről ismeri, tudni fogja, hogy a keresztülvitelnek minden fázisában egyetlen ember diktatori hatalma adta a főirányt, a kiből pedig — a mint szomorúan bebizonyult, — teljesen hiányzott a szakszerű intelligencia, a megfelelő képzettség arra nézve, hogy főtényező lehessen az ily nagyszabású mű létrehozására. Sem buzgóságának, sem törekvésének értékéből nem akarok levonni semmit, de már ma világosan látjuk, hogy ő vele úgy jártunk, mint az az ország, a melyik járatlan férfiú kezébe tette le a vezéri hatalmat s e miatt a csatát csufosan elvesztette . . . Szűk látókörünk később se sokat szélesedett. A tápintézetnek 1888-ban történt ujja szervezése idején is úgy építkeztünk, hogy alig pár év múlva néhány száz forint költséggel folyosót kellett toldanunk az épülethez, melyről az eredeti terv megfeledezett; maga az étkező helyiség is olyan szerencsétlen beosztású, hogy valóban mesterség volt kitalálni annak idején a módját, hogy hogyan helyezkedjék el benne 300 ifju; most pedig, hogy az újabbban folyamodó 50—60 ifju is felvétessék, e végre az alig tíz évi fennállás után az étkező hely kibővítéséről kell rövidesen gondoskodni.

El kellett ezeket mondanom, még ha talán rosszul csnók is valakinek, mert a tévedések ime súlyos következményekkel jártak, a melyeket pedig jövőre feltétlenül ki kell kerülnünk. A tanári fizetést azonnal ki lehet és ki is kell arra az összegre egészíteni, a melyben azt egyházkerületünk már rég megállapította, mihelyt fedezet van rá; de az építkezésre hiába áll készen a pénz, ha azt meggondolatlanul hajtánók végre. (Folyt. köv.)

Spectátor.

Válasz a Szabó Gusztáv lelkész úr „Nyilatkozat“-ára.

Olvasva e becses lapok hasábjain (1901. 14. sz. ápril. 6.) a Szabó Gusztáv úr nyilatkozatát, melylyel „Margit“ leányának zárdai neveltetését igyekszik megmentetni: gondolkodóba estem, hogy vajjon hagyjam-e őt a mentsége által magának nevelt bokor ritka lombjai mögött szépen elrejtőzni, vagy pedig elvonva feje felől még e ritka lombtakarót is tiszta világításban állítsam tettét megítélés végett az elfogulatlan protestáns közvélemény elé.

Hát nálam az egyéni szabadság jogát senki jobban nem tiszteli s ha Szabó Gusztáv úrról is, mint pusztán egyénről van szó: tetteihez semmi közöm. Azonban Szabó Gusztáv úr egyszersmind református lelkész is; neki, igaz fáradtságos szolgálataiért az egyház ad hál' Istennek igen tisztességes kenyeret. Nos ez az egyház már, a mely kebelén táplálja, méltán elvárhatja tőle, hogy közönyös vagy éppen ellenséges indulatu tagokat ne neveljen neki éppen saját gyermekeiben. Ez az éppen a mi jogot ad nekem is, mint szintén református lelkésznek arra, hogy leánya nevelése érdekében tett intézkedését elbíráljam s ez indított egyszersmind arra is, hogy „Nyilatkozatára“ megtegyem a magam észrevételeit.

A miket Szabó Gusztáv úr „Nyilatkozatában“ mond, azokhoz semmi szavam, azokban Isten ments! kételkednem. De hát nem is ez a dolog bibije; a prot. közvéleménynek nem ez szűrt szemet, a nagybányai lelkészek sem ezért háborognak. Hiszen a szatmári r. kath. tanítónőképzőben jelenleg 80 református növendék jár, ezek között ref. papok s tanítók gyermekei, miért ne járhatna hát a Szabó Gusztáv úr leánya is oda a többiekkel, mikor erre a szükség is kényszeríti, mert a közelben nincs másutt tanítóképezde! Csakhogy, míg a többiek tisztességes családnál kint laknak a városban s így a felekezetiük által nyújtott vallásórákra eljárnak, addig a Szabó Gusztáv úr leánya bent van a zárdai internátusban most is, bent volt tavaly is, honnan vallásórákra ki nem bocsáttatik, ott bent pedig a minő vallásos nevelésben részesül, arra azt hiszem, hogy még Szabó Gusztáv úr sem mondja, hogy az protestáns irányu.

Itt a hiba, itt a tévedés és erről bölcsen hallgat a „Nyilatkozat.“ A szatmári esperes úr is ezért tett jelentést a főtiszteletű egyh. kerületnél, mert év elején mikor a szatmári lelkészek kikérték a reform. vallásuak névsorát, hogy vallásitanításukról gondoskodjanak, a zárdabeli igazgatóság Szabó Margitot bentlakó magántanulónak jelentette ki, azzal a megjegyzéssel, hogy mint ilyen a zárdából vallásórákra ki sem járhat és ezért adott hangot a nagybányai lelkészi kör is felháborodott protestáns érzelmeinek.

Ezek után most már én is végzem a Szabó Gusztáv úr szavaival: Csak ennyit akartam mondani*

Szatmáron, 1901. ápril hó.

Rács István,
ref. lelkész.

* Eddig én nem szoltam a dologhoz; adtam a nyilatkozatokat pro et contra megjegyzés nélkül. De bocsánat! Most már szólanom kell s a szóhoz jogot református voltom alapján tartok csupán. Egy lekipásztor, ha hivatásának igazán meg akar felelni, nyája minden egyes tagját szemével kíséri s neki kötelessége még a netalán eltévelyedettnek is utána menni s a mennyiben módjában áll, azt vissza is terelni. Ez ismétlem, egyszertien *kötelességünk* s csak sajnálni tudom, hogy Szabó Gusztáv úr nem erről a kötelességről elmélkedik, hanem olyan egyéni jogok emlegetésével fedezi magát, melyek egy lekipásztornál az utolsó sorban érvényesülhetnek. Ugyan mit várhatunk az ilyen lelkésztől a mai nehéz időkben? Vajjon ha a kísértetek elkövet-

KÜLFÖLD.

Levél Hollandiából.

Krüger és a „Verein deutscher und ungarischer Studenten. Szent-földi emlékek.

Utrecht, 1901. március 23.

De messzire eltértem célomtól; a „magyar és német tanulók együletének“ azon szerencséséről akartam én szólni, hogy Krüger vendége lehetett, azaz nála tiszteleggett. Midőn hosszú utjából Haagába megérkezett Krüger, üdvözlő sürgönyt menesztett együletünk hozzánk melyben egyszersmind azon óhajunknak is kifejezést adtunk, hogy valamikor személyesen is szeretnénk ifju lelkesedésben iránta érzett mély tiszteletünket és szeretetünket kinyilvánítani. Közbejött veszélyes szembetegsége; halasztotta ez időt. Azonban a tudomány vívmánya, Isten segítségével, megmentette hamarosan Krüger a veszélyes bajától; szemét rövid idő alatt kétszer szerencsésen megoperáltak. Alighogy visszanyerte erejét, egészségét, együletünk elnöke választ kapott egyik miniszterétől, hogy feb. 20-án fogadja a „Verein deutscher und ungarischer Studenten-t.“

Szivszorongva vártuk a napot, hogy azt a becsületes Jóbi arcot minél előbb közelebből láthassuk. A várvavárt nap megérkezett; szép esokorral léptük át küszöbét és elnökünk ifju szivéből jövő meleg szavakkal, üdvözölte, melyet Krüger elérzékenyülve fogadott és meleg köszönetét fejezte ki érdeklődésünkért. És ezzel vége lett volna látogatásunknak. De nem. — kérdezősködött a magyarok ide jövele felől. Környezete igyekezett megmagyarázni azon szavakkal, hogy ezek az ifjak mint egyetemi hallgatók tanulnak itt... „Jó, jó, értem én — volt a válasz, — „de honnan jönnek ők ide?“ „*Oostenryk en Hongarye voormt een persoonlyk uni*“ — volt a felvilágosító válasz, mikor aztán érteni látszott ő excellenciája létezésünket...

Mit szóljunk mind ehez? mi, kik oly lelkesedéssel vettük mindedig az ősz Krüger körül, e kérdéssel úgy lehűtött bennünket, hogy úgy, mondjam: megsértett mint magyarokat. Nem, — öneki nem róvjuk ezt fel, egy ember nem tudhat mindent, ha még az egy ál lamfő is. Ennek Krüger nem oka, hogy a magyarokról csak akkor tudja, hogy léteznek, ha Auszriát is említik; Ennek oka az uralkodó közszellem (legalább külföldön): hogy Magyarország a külföldieknek még mindig Ausztria tartománya csupán.

Óh mennyi ferdeséget fonokságot lát, hall, tapasztal az ember a külföldön; mennyire megsértik nekünk magyaroknak sokszor a legszentebb érzéseinket, jogainkat. Soha sem felejttem el és fáj a szivem mindig, midőn arra a jelenetre gondolok, melynek egy holland iskolában lehettem szemtanuja. Európa egyetemes térképe tünt szemem elé, melyről a gyermekek tanultak. Milyen térkép? E szó „*Oostenryk*“ keresztül van írva az egész Magyarországon; egyik vége kezdődik Ausztria határainál, keresztül húzódva a dunántuli vidéken, a felföldön és végződik lent a Tiszánál; s alá van

keznek, fellép-é energiával az aklába betörő farkasok ellen és ha igen, lesz-é neki erkölcsi háttere még csak az intelmek megtételére is holott mindenki szemére lobbanthatja, hogy „hiszen az úr is pápistának nevelteti tulajdon édes leányát is!“ Tiltó törvényeink nincsenek s §-okra hivatkozni nem tudunk! De hiszen arra sinesenek §-ok, hogy a lelkész Istent higgyen. S ha mégis volna ilyen lelkész, azt menten elcsapnók. Botránnyal van itt dolgunk kétségte.enül és ha egyéb nem, saját lelkeszi tekintélyünk integritása követeli, hogy erélyes intézkedéssel lépünk közbe.

írva kicsiny betűkkel, a magyar-alföldre „Hongarye.“ — A viszony körülbelöl az a mi itt e nyomatásban. Mit fog gondolni később rólunk az ilyen gyermek? A tapasztalat mindenféle keserűen igazolja a felreértést.

Mit tudnak rólunk külföldön? Bizony édes keveset; és ne örvendjünk annak sem, a mit rólunk tudnak. Hiszen 2-3 szítán átmenve, kerül minden dolog ide; — és talán megtisztulva gondolná valaki, — nem! igyekezem megjegyezni a salak az a mi nekünk jut, legtöbb esetben. Milyen ruhába öltöztetve kerülnek ki napjaink legujabb szenzációi a riporterek tollai alól, tessék elolvasni a pol lapok legnagyobb részét. Ézerszeresen ismétlődik a jaj! mig ide érkezik; merő szörny-születté lesz „a keresztihistoria“ „a marosvásárhelyi vilasztá.“ — különböző kommentárok kíséretében; a liberál, az ultramontán, a klerikál, demokrata stb. nem tudom én milyen érzelmű és célu lapok hasábjain!

Kit ismernek nagyjaink közül és hogyan! *Aranyt*, *Vörösmartyt*, *Tompát* stb más nagy szellemeinket, még névről sem emlegetik. De örüljünk-e annak, hogy *Petőfit* ösmerik?!

A mult heteken egy luth. hollandus lelkész tartott a pantheismusról és pantheistákról felolvasást, a „*hongaarsch groote dichter*“-t, *Petőfit*. a harmadik helyen említette ezek közzé tartozónak. Soha sem olvastam *Petőfi* életrajz írójától e jellemvonást; Hollandiában megtalálták a fordított „*Apostol*“ című költeményében, a mint a felolvasó lelkész állítá!

Igaz ugyan, hogy *Petőfi* hasolatai, képei sokszor erősek; *Juliájához* írott versében mondja „Te benned ismertem meg az Istent“! de nyelvünkön mi őt megértjük, plane midőn előbb ezeket mondja: „Most tudom hogy az Isten Szeretet“. Ki *Petőfi* lelkét s egész világeletét ösmeri, ezeket és ilyeneket a legszebb költői képeknek minősíti csupán pantheistikus gondolatra nem gondol legkevésbé. Azonban a fordításokban, nem így csengenek ezek!

Kik fordítják legtöbbször e nagylelkek munkáját? Amsterdamban ösmernek egy atyánkiát, magyar kereskedő; *Petőfi* iránt való nagy szeretetből felesapott fordítónak, hogy a hollandusok is megismerjék — mint mondta, — a mi nagy *Petőfinket*; már fordított is le nagyon sok költeményét.

Midőn Berlinben az egyetemen tartózkodtam, megösmerkedtem több német theologussal. Persze, rögtön ki akarták mutatni, hogy ők is tudnak valamit Magyarországról. Az egyik eldicsekedett azzal, hogy ösmeri *Petőfinket* (minő kiejtés!!!) sőt mint mondta, egyik bölesész barátja, ki tehetséges fiu, fáradozik már évek óta azon, hogy *Petőfit* németre fordítsa, „Igen nagy-szerű“. — mondám én — „aztán tud-e azaz ur magyarul?“ „*Nem beszél de ért*“... Tessék, — *Petőfit* azért fordítja; így kerül nekünk sok mindenünk, 3-ad 4-ed rangu tehetségek eszén átszűrve külföldre, s mi marad meg? — mutatja a luth. pap felolvasása.

A meg még sokkal érdekesebb, mit egy német pap *Madacs*-unkról mondott. Ajándékba, német fordításban, megvettem neki az „*Ember tragédiáját*“. Elolvasta, s bíralatul ezeket mondotta: „Szép, szép, de nagyon hasonlít *Goethe* „*Faust*“-jához. Sőt mikor védelmeztem eredetiségét e nagy szellemünk alkotásának, nem átkodott állításában tovább menni mondván, „az *alapgondolatot* a formát *Goethétől* vette!“

Halld meg Magyarország te hozzád kiáltok!!

(Folyt. köv.)

Birtha József.

* E térkép címe: „Niemse handel, staatkundige en school kaart van Europa. Vervaardigd door J. Dosserey in Rotterdam.“

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Egyszersmindenkori segélyek a közalapról.**

Az ideai convent a következő segélyeket utalványozta az egyházkerületünkből folyamodó egyházak részére, u. m.: Ábrány (buda) 100 k. Földeák 80 k. Füzés 100 k. Kun-ágota 90 k. N.-Szredistye 60 k. Barkaszó 90 k. Beregsom 90 k. Beregvégárdó 80 k. Csaroda 70 k. Csetfalva 100 k. Csonkapapi 70 k. Fornos 70 k. Geese 70 k. Gelénes 70 k. Gut 90 k. Harangláb 70 k. Macsola 70 k. Surány 70 k. H.-K. Szaldobágy 60 k. Pelbárthida 130 k. Pusztajlak 110 k. Józsa 160 k. Éradony 100 k. Monospetri 110 k. Báka 70 k. Beszterez 70 k. Geszterév 80 k. Ibrony 70 k. Mogyorós 70 k. Ó-fehértó 70 k. Szakoly 70 k. Vaja 80 k. Fegyvernek 100 k. T.-N.-Rév 60 k. T.-Sas 60 k. Fertős-almás 140 k. Tivadar 80 k. Verbőcz 60 k. Aranyos Medgyes 70 k. Batiz 100 k. Egri 70 k. Magosliget 90 k. Méhtelek 100 k. Nagy-Hodos 70 k. Tisztaberek 70 k. Bere 70 k. Dengeleg 70 k. Gebe 80 k. Iriny 70 k. Jármí 80 k. Kr.-Sz.-Miklós 90 k. Mezőpetri 120 k. Nagydobos 70 k. Papos 80 k. Parasnya 80 k. Jánk 100 k. Kiszekeres 90 k. K.-Tóth-falu 200 k. Penyige 90 k. Sima 90 k. Szamosbecs 110 k. Szamosdob 130 k. Ura 130 k. Ezek szerint 69 egyház közt 6200 k. segély oszlik meg. Ha azt tekintjük, hogy egyházkerületi közgyűlésünk 100 egyházközséget ajánlott segélyezésre 17,600 korona erejéig, látnivaló, hogy 31 folyamodónak semmi sem jutott, s az ajánlott összegnek majdnem csak $\frac{1}{3}$ -része volt utalványozható: láthatjuk, hogy mennyire távol állunk még attól, hogy az égető szükségek fedezésére kellő erővel reudelkezzünk. Ha azonban az ideai segélyezést a múlt évvel hasonlítjuk össze: a segélyezett egyházak számában 16-ra menő apadást de a segélyösszegben 1550 k. emelkedést konstatalhatunk. A múlt évi segély átlaga 54 k. 70 fill. az ideai 89 k. 86 fill. A szükség apadt-e, vagy a segélynyújtásban megfelelőbb felfogás kezd az eddigi szétforgácsolás helyett érvényesülni: nem tudjuk, de bármelyik legyen: biztató jelenségnek vesszük.

— **A mit nem hittünk volna.** A 23 ezer koronás káplántartási átalányunknak szomorú sorsa lőn. Az egyetlen igazságos felosztási aules mellőzésével a convent egyházkerületünk szükségletére csak 1716 k. 83 fillért utalványozott. Szépen vagyunk. Míg Erdélynek 6172 k. 09 fillért; a 208 kongruás egyházat számláló dunántúli egyházkerületnek 3096 k. 84 fill. jutott: nekünk, a kongruás egyházak számával 2-ik helyen állóknak be kell érniük 1716 k. 83 fillérrel. Az alapjában elrontott intézkedéshez hozzá fogunk szólni, s jogos igényeink kielégítésének mellőzéséért kénytelenek leszünk keserű igazságokat olvasni azokra a kik a kérdés ilyen értelmű megoldásával akarják a kongrua-kedés eddigi számtalan nyomorúságát szaporítani.

— **Tanító képesítő vizsga.** A tavaszi tanítóképesítő vizsga tanítóképezdénkben f. hó 22—24-ik napjain tartatott. A vizsgáló bizottság főtiszt. Kiss Áron püspök úr elnöklete alatt Dávidházy János, Zsigmond Sándor esperes, Balogh Ferenc egyh. kerületi tanácsbíró urakból s a tanítóképző intézeti tanárokból alakult. A vizsgára 24-en jelentkeztek, kik közül 4-en vallástani pótvizsgát, 14-en II-ik részvizsgát, 3-an egész vizsgát 3-an I-ső részvizsgát tettek. Oklevelet nyertek: Alföldi Béla tanító-jelölt, Bundi Pétercsengeri, Kerékgyártó László tépei, Nagy Sándor ujfertói, Szabó Kálmán hadházi, Szabó Miklós pocsaji, Szűcs János fenési, Tóth Sándor b.-ujvárosi tanítók jeles (2) általános osztályzattal; Balogh István

hegyköz kovácsii, Csurka Julia érendrédi, Herceg Kálmán bihari, Tomka Kálmán kislétai tanítók elegendő (3) általános osztályzattal. Eddigi okleveleihez vallástani igazolványt nyertek: Cseresznyés Kornélia, Pályi Piroska szoboszló tanítónők, Rákos Imre rákóczyi. Sz. Szabó László debreceni tanítók. 8-an pedig letett vizsgáikról igazolványt kaptak. A vizsga — a bizottság tapasztalata szerint — a vizsgázók komoly készültségéről tett bizonyosságot.

— **A főiskolai igazgatótanács** gazdasági albizottsága melynek tagjai Dávidházy János esperes elnöklete alatt Kovács József ügyvéd, K. Kiss József, dr. Baczoni Lajos és Sass Béla főisk. tanárok, a múlt héten kezdte meg fontos munkáját a főisk. gazdasági tanács jegyzőkönyveinek s az 1901-1902 évi költségvetésnek felülvizsgálását, hogy a május 8-ára összehívott igazgatótanácsnak jelentését ezekről megtehesse.

— **Rendes államsegély.** A folyó évi rendes államsegély egyházkerületünkhöz leérkezett, s azt az egyházmegyék részére a szokott összegben az esperesi hivatalokhoz szét is küldötte az egyházkerületi pénztári hivatal.

— **Ülésezések.** A főiskolai igazgató tanács gazdasági albizottsága ápr. 25-én kezdte meg a munkakörébe osztott tárgyak tárgyalását. Az egyházkerületi Congrua bizottság pedig május hó 7-ik napján lesz egybehíva.

— **Az erdélyi püspöki cím** kérdésének ezuttal sem volt a konventen jobb sorsa, mint a múlt évben, a mikor a miniszter válaszát a konvent jónak látta tudomásul venni. Annak idejében kifejeztük nézetünket a felől, hogy a válasz, a mely a „róm kath.“ jelzővel vagy a *nélkül* is használhatónak mondja az „erdélyi püspök“ címet, teljességgel nem megnyugtató. Nem is nyugodott bele az erdélyi ref. egyházkerület s újabb felírás végett a sérelem orvoslása céljából ismét a konventhez fordult. A konvent közigazgatási bizottsága azt javasolta ez ügyben a konventnek, hogy bár a miniszter leiratát nem találja kielégítőnek, álljon el ezuttal a további lépésektől s *térjen napirendre az ügy felett.* Hiába mutatták ki Bánffy D. báró főgondnok, Bartók püspök s mások a rendelet sérelmes voltát: a konvent nagy többsége a határozati javaslatot elfogadta. Szilágyi Dezsőnek egy toldásával, a mely azt még rosszabbá tette, minthogy azt a kitejezést tartalmazza, hogy „a második miniszteri leírás sem egyezik meg *teljesen* (!) újabb törvényeink szellemével és határozataival.“ Tehát csak az a baj, hogy nem egyezik meg *teljesen* a rendelet a törvényekkel! ? Annak kimutatásával azonban adós maradt a nagy államférfiu, hogy mennyiben egyezik meg? A mi közönséges kalibrú eszünk járása szerint vagy törvényes valami vagy nem; egy harmadik kategóriát t. i. olyat, a mely törvényes is, nem is, kizártnak tartunk. Általában feltűnő törekvés nyilvánult a tárgyalás folyamán abban az irányban, hogy valamilyen baj ne legyen a dologból. Különösen kierzett ez a tendencia Szilágyi Dezsőnek ellenmondásoktól nem mentes felszólalásából. — Magunk sem vagyunk egyáltalán barátjai a konfliktusok keresésének vagy az egyház és az állam között esetleg felmerülő súrlódások kiélesítésének, s éppen azért jogosultnak tartjuk azt a törekvést is, a mely az ilyeneknek elkerülésére irányult a konventen. De e jogosultság határa elvégződik ott, a hol a jogsérelem kezdődik, a mi ez esetben kétségkívül fenforog. Erdélyi atyánkfiai kötelességet teljesítettek, a mikor e sérelem ellen orvoslást kerestek. S ámbár lehet, hogy magunk sem járultunk volna oly lépéshez, a mely szükség nélkül a különben jóakaratu miniszter

tévedésének végső konzekvenciájáig vezethetett volna; de legalább egy tiltakozó konventi határozattal óhajtottunk volna védekezni mindazon lehető hátrányos következtetések ellen, a melyek jövőre nézve a miniszteri leiratban kifejezett téves felfogásból egyházunk jogállására vonatkozólag esetleg levonhatók volnának.

— **Az a jólismert „pápista türelmesség“** napjainkban így mutogatja magát: *Ausztriában „az ördögi had“* terjedése ellen (prot.-ok) a legnagyobb kitartással küzd; prot. vallástanítókat üz el. A r. kath. párt a *papok tetszés nyilvánítása mellett és segítségével* — a prot.-okra és az evangélikus mozgalomra minden gyalázó szót reá dob. *Olaszországban* a pápa nyíltan és szabadon panaszkodik a felett, hogy a „prot. pestist“ nem lehet kiirtani. *Franciaországban* állandóan szőnyegen tartják az *ultramontán* lapok azt a kérdést, hogy a protestánsoknak államhivatalnokokká való kinevezése „veszély“ és sürgetnek kérnek, hogy a prot. októl *„minden állami segély tiltassék el“* *Spanyolországban* nem szabad a prot. imaházakra tornyokat építeni az ajtókat az utcára tenni. Az előző években *előkelő pápista* nők. azért kopogtattak a kormányzónőnél, hogy ne engedjen *Madridban* prot. ima házat építtetni; nem régen pedig a *burgosi* püspökök menesztettek egy levelet a *regens* nőhöz melyben arról panaszkodtak, hogy a protestánsok *„merészen és szemtelenül“* teplotmaikat és iskoláikat a r. kath. templommal szemben építtették. „A r. kath. valláson mint államvalláson kívül — semmi más vallásgyakorlat nem engedhető meg“ (L. Ecuador I. pont, a pápa által 1863-ban szentesített concordat) — ez alapon, mindenütt a legvégsőkig képes e „türelmes nép a prot.-ok üldözésében. A kormányzó hatalom csatlakozik a klerikális tábor üzelmeihez, s kész az „eretnekek“ kiűzésére „erős karokkal“ fegyverekznüi... *Magyarországon* . . . vagy tán ne is folytassuk tovább!? Ebből jól megismerhetjük azt a hírhedt „pápista türelmességet“ — mely neki, mint Kr. anyaszentegyházának (?!) szép decoruma!!

— **Általánosan elismerik** úgy nálunk, mint külföldön, hogy a Mauthner-féle gazdaság és kerti magvak gyakran háromszor akkora termést adnak, mint sok másféle magvak. Különösen impregnált csillagjegyű répamagjai ritkítják párjukat és össze nem tévesztendők más utánczott hasonló védjegyű, de nem impregnált répamagokkal. A Mauthner féle magok tehát felülmulhatatlanok és gazdáink csak helyesen cseleksznenk, ha magszükségletüket mindig Mauthner-féle magokkal fedezik.

— **Ki akar egyéves önkéntes leni?** Bizonyára akárhány fiatal ember van, ki annak idején tanulmányait félbehagyta s így a 3 éves terhes katonai szolgálatnak néz elébe, Debrecenben már évek óta sikeresen működik az országszerzte kitünő hírnévnek örvendő Lichtblau Albert-féle miniszterileg engedélyezett katonai előkészítő tanfolyam, (tanbizottság: eddei Draugentz János m. kir. ny. honvédezzredes, Mayer Adolf cs. és kir. ny. őrnagy) melyben azon ifjak, kik még sor alatt nem állottak, foglalkozásukra és előkészültségükre való tekintet

nélkül rövidesen megszerezhetik az egyéves önkéntesi jogot Felvilágosítást és prospektust készséggel küld Lichtblau Albert igazgató Debrecen.

— **Fertőző betegségek ellen**, melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szives figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.“

K Ö Z G A Z D A S Á G .

A triesti általános biztosító-társaság (Assicurazione Generali) f. évi április hó 1-én tartott 69-ik közgyűlésén terjesztettek be az 1900. évi mérlegek. Az előttünk fekvő jelentésből látjuk, hogy az 1900. december 31-én érvényben volt **életbiztosítási tőkeösszegek** 525.894.823 korona és 90 fillért tettek ki és ez év folyamán bevett díjak 22.680.434 korona 19 fillérre rugtak. Az **életbiztosítási osztály díjtartaléka** 10.360.434 kor. 80 fillérrel 134.500.736 korona 39 fillérre emelkedett.

A tűzbiztosítási ágban a díjbevétel 11.357.800.682 korona biztosítási összeg után 18.641.775 korona 65 fillér volt, miből 7.923.074 korona 12 fillér viszontbiztosításra fordítottat úgy, hogy a tiszta díjbevétel 10.718.701 korona 53 fillérre rugott, mely összegből 6.974.287 korona mint díjtartalék minden tehertől menten jövő évre vitetett át; a díjtartalék tehát a tiszta díjbevétel 65%-át teszi ki. A jövő években esedékessé váló díjkötelezvények összege 77.309.462 korona 97 fillér.

A szállítmánybiztosítási ágban a díjbevétel kitett 6.411.667 korona 25 fillért, mely a viszontbiztosítások levonása után 3.303.342 korona 99 fillérre rugott. Tiszta díjak és kártartalék címén 2.726.677 korona 64 fillér helyeztetett tartalékba.

Várokért a társaság 1900-ban 26,931.463 korona 16 fillért folyósított. Ehhez hozzáadva az előbbi években teljesített kárfizetéseket a társaság alapítása óta károk fejében 688.595.391 korona és 06 fillérnyi igen tekintélyes összeget fizetett ki. Ebből a kártérítési összegből **házánkra 128.644.015.26** korona esik, mely összeget a társaság **186.920 káresetben** fizette ki.

A nyereség tartalékok közül, melyek összesen **13.754.975** korona 35 fillérre rugnak, különösen kiemelendők: az alapszabály szerinti **nyereségtartalék**, mely 5.250.000 koronát tesz ki, az **értékpapírok árfolyam-ingadozásra** alakított tartalék, mely a 2.920.985 korona 12 fillér külön **tartalék**, ugy szintén az évi nyereségből kihalított 458.639 korona 05 fillérrel, 8.344.975 korona 35 fillérre emeltetett fel; továbbá felemlítendő még a 160.000 koronára rugó **kétes követelések tartaléka**. Ezekon kívül fennáll még egy 560.000 koronát kitevő **külön alap**, melynek az a rendeltetése, hogy az életbiztosítási osztályban a kamatláb esetleges esökkénését kiegyenlítsse.

A társaság összes tartalékjai és alapjai, melyek első rangu értékekben vannak elhelyezve, az idei átalakulások folytán 162.608.919 korona 18 fillérről **173.458.451** korona **60** fillérre emelkedtek, melyek következőképen vannak elhelyezve:

1. Ingatlanok és jelzálogkövetelések	30,741.137 kor. 02 fillér
2. Életbiztosítási kötvényekre adott kölcsönök	16,283.18 „ 30 „
3. Letéteményezett érték-papírokra adott kölcsönök	2,378.490 „ 50 „
4. Értékpapírok	110,354.705 „ 50 „
5. Tárca váltók	1,155.170 „ 32 „
6. A részvényesek biztosított adóslevelei	7,350.000 „ — „
7. Bankoknál levő rendelkezésre álló követelések, készpénz és az intézet követelése, a hitelezők követeléseinek levonásával	5,195.767 „ 79 „
Összesen:	173,458.451 kor. 60 fil.

Ezen értékekből **43 millió korona magyar értékekre esik.**

A mint a jelentésből látjuk, *dr. Laudi Vitalis* ur elhalozása folytán megüresedett vezértitkár helyettes állása *Luzzati Gioberti* urral töltetett be.

Szerkesztői üzenet.

Sz. L. Vértés. Mindig köszönettel veszem és kérem is. A viszony marad a régi. — A. K. Buj. A mint láthatod, soraid vételekor már az a másik sajtó alatt volt. Így aztán nagy sajnálattal félre kell tennem. — K. K. Jákó. Előre bocsátom, hogy én a magam részéről elvi ellenzője vagyok a lelkészek minősítésénél az olyan aprólékossáig menő osztályozásnak, mint aminő törvényeinkben megállapítva van. Én a magam részéről csupán csak kétféle fokozatot állapítanék meg u. m. 1-ször, jelesen képesített és 2-szor képesített. Ehez képest alakítanám át az egész minősítési szabályzatot. Természetesen ez az én elvi álláspontom a fennforgó esetben csak theoretikus értékkel bírván, úgy szólok a kérdéshez, a hogy a most érvényben álló törvények kényszerítettek. Annál fogva azon fordul meg minden, hogy önnök édes kollegám jelzett 2 és félévi *segédlelkészi* szolgálata a 2-ik képesítő vizsgálat teljes és sikeres befejezésétől van-e? Ha igen, akkor a 186. §. értelmében, ahol egy pontban az mondatik, hogy „a rendes lelkészek szolgálati idejébe a segédlelkészi minőségben eltöltött idő is beszámíttatik” 1-ső osztályú minősítvénye van, feltéve az általános jó osztályzatot és az állított 2 teljesen beszámítható rendes lelkészi évet. De ha ezen feltételek közül akár az egyik, akár a másik hiányzik, úgy nincs első osztályú minősítésre jogos igénye. Ez az én nézetem. — J. L. Györtelek. A napokban ülésezett konvent kimondotta, hogy a kongruás lelkészek a nyert kiegészítési összeg után is kötelesek a gyámintézeti járulékot megfizetni. Ezzel meg van adva a direkt íva az egyházmegyei gyámintézetek eljárásának a mikéntjére is. B. r. megjegyzem, hogy éppen a gyámintézeti ügyek azok, melyeket egy kalap alá vonni nem lehet s a melyekkel szemben az önkénteskedési jog még eddig legcsorbitatlanabb. Más kérdés aztán, hogy a kongrua illetén megadóztatása jogosult-e? Szerintünk — kimondjuk bátran — nem jogosult. Ahoz is sok szó fér, hogy a gyámintézeti járulékok alapjául az 1891. évi jelentő iverken kiűntetett lelkészi jövedelmek tekintetnek. Vajjon mit mondanak ehhez a *nem* kongruás lelkészek? De hát ezt a kérdést ne igen bolygassuk. Majd kihámozza azt burkából az idő, mely a felelettel nem fog adós maradni. — Sz. J. Boldogfalván. Én már sokszor bolygattam az illető urnak viselkedését. Nem megy hát előttem meglepetés számba, amiről kollega ur ír. De ez még sem lapba való; legcélszerűbbnek azt vélem, hogy megmutatom neki

kollega ur levelét hádd gondolkozzék. — V. B. Henczida. Köszönöm. Mára is bizodalommal fordulok hozzád ilyen dolgokban, reményilem, még a „parókhia építés mellett is szívesen végzed. Arra a kérdéssre, hogy az erdélyi püspöki czim kérdésében „én” hova szavaztam volna, megjegyzem, hogy feleletemnek ma már semmiféle praktikus jelentő-ége sincs. De mert tudni kívánod, hát tudd meg: *feltétlenül baró Bánffy Dezsővel szavaztam volna!* Én a magasabb politikához nem értek; de megvagyok győződve, hogy nincs és nem is volt itt szükség semmiféle politikára. Hogy esetleg a liberális s különben minden tiszteletünket bíró jelenlegi kultus-miniszter bukását vonhatta volna a Bánffy-féle álláspont maga után, az engem nem alterál. Mert mit jelentene az reánk nézve, ha a leginkarnátusabb jezsuita kerülne is azután abba a miniszteri székbe? Semmi mást, hanem azt, hogy nyílt ellenféllel kerülvén szembe, végre valahára megtudnánk, hogy hanyadán állunk? A történelemből meg azt tanultam, hogy a protestantizmust nyílt harcban megfojtani nem lehet; az tud védekezni, ha nyíltan támadják; de a politikához nem igen értett soha; ez eiallatja, delejes álomba meríti. Példabeszéddé vált volt valamikor a lutheránusok opportunismusa s a kálvinisták hajlíthatatlan vasnyaka. Ma a világ tengelye egyet fordult; a lutheránusok kálvinistáskodnak s mi lutheránuskodunk. Hogy mi lesz ennek a vége, én nem tudom, de szívem, eszem azt sugja, hogy nem jó lesz. Ezért szavaztam volna én Baró Bánffy Dezsővel.

Tartalom-jegyzék: Magyar református liturgiánk rendezéséről. Dr. Erdős József. Utóhang. Dr. Ferenczy Gyula. — Tárca: Milyen orgonát készíttessünk? Beke Antal. Tanügy: Népiskolai tantervünk revisiójához Farkas Imre. — Közéletünk: A püspöktől Kiss Áron. — A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése. Tudósító. — A debreczeni egyházmegye közgyűlése. Sz. L. — Ev. ref. egyházunk egyetemes konventje — Quidquid agas, prudenter age et respice finem. Spectátor. — Válasz a Szabó Gusztáv lelkész ur „Nyilatkozat”-ára. Rác István. — Külföld: Levél Hollandiából. Birtha József. Különféle k. Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Uj paedagogiai mű!

Megjelent: **VADAY JÓZSEFTŐL.**

„A rajzoltató-földrajz oktatás gyakorlati vezérkönyve“

127 iskolatáblai előrajzzal és térképrészlettel ellátva.

Ára **2 kor. 80 fillér**, megrendelhető a szerzőnél, **Vaday Józsefnél Nagyváradon.**

A legjobb vizsgai jutalomkönyv

elemi és középiskolai tanulók számára:

A TANULÓK VEZÉRKÖNYVE

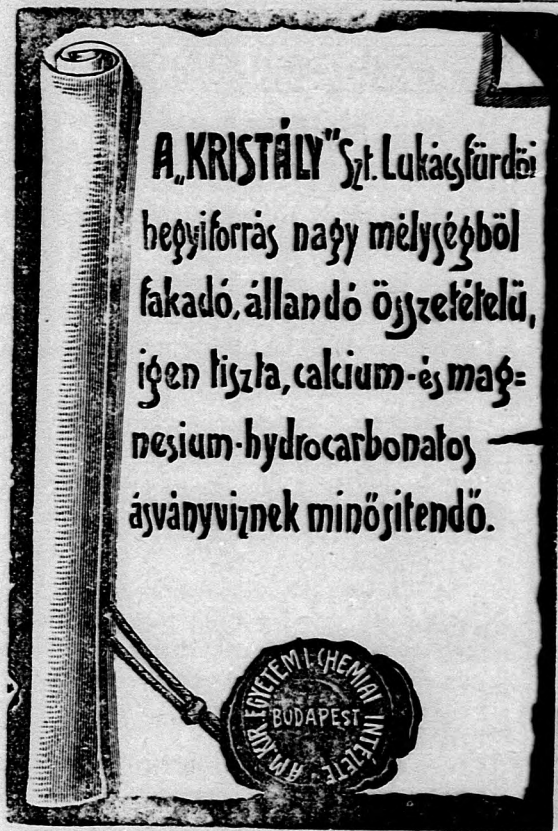
az erkölcs, jellem, hazafiságban.

Miniszterileg engedélyezett s a legkiválóbb elismerésben részesített mű.

Írta: **VADAY JÓZSEF** ig. tan.

Kapható a szerzőnél **Nagyváradon** kétféle kötésben **1 kor. 30 fillér** és **1 kor. 80 fillér** kedvezményes árban.

E műből a mult tanévben **két kiadás** fogyott el.

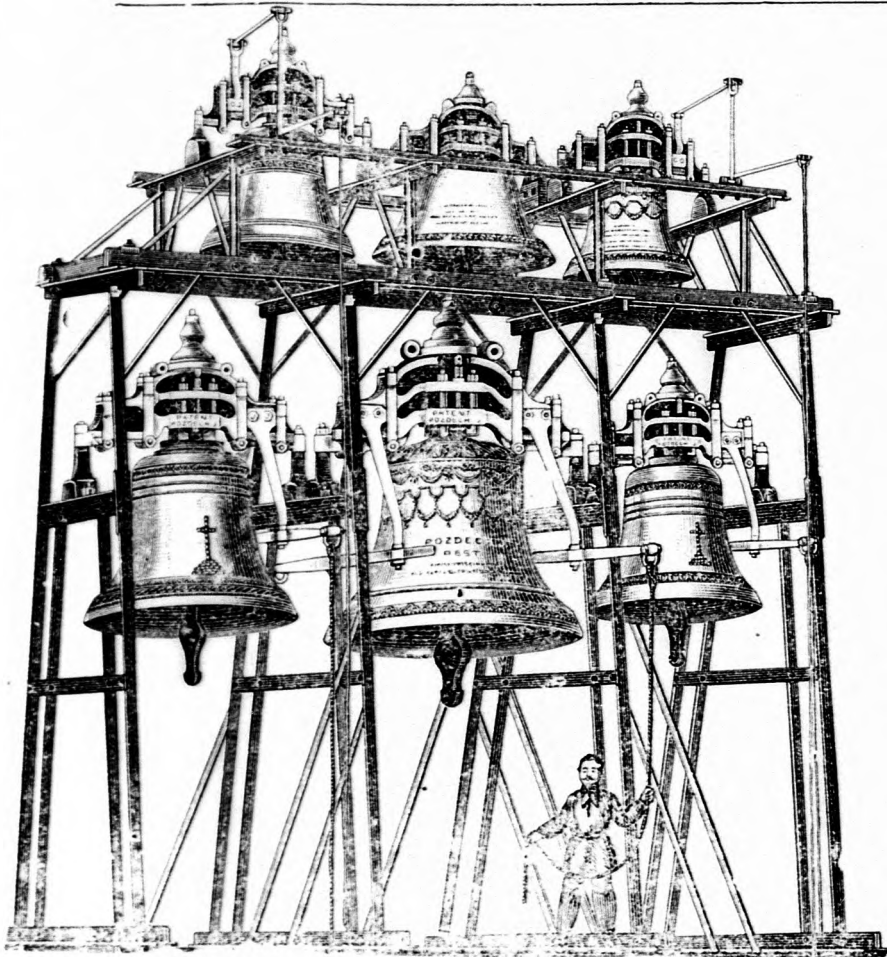

A „KRISTÁLY” Szt. Lukácsfürdői
hegyiforrás nagy mélyégből
fakadó, állandó összetételű,
igen liszt, calcium-és mag-
nesium-hydrocarbonatoy
ásványviznek minősítendő.

Több száz kiváló orvos által ajánlva.

A legizletesebb és legolcsóbb ásványviz.

Kapható minden jobb fűszerkereskedésben és vendéglőben.

Nancy városába (Franciaország) általunk szállított harangok.

POZDECH JÓZSEF UTODAI

(Alapított 1847-ben.)

THURY JÁNOS ÉS FIA

első magyar gőzerőre berendezett
fuvógyára, harang- és ércöntője, szabadalmazott
harangfelszerelése és nagy szerkövácssága
BUDAPEST, VI., Lehel-utca 8. szám, saját házában.

Elvállal minden nagyságú harangöntést és oly új modorú harangfelszerelést, hogy a harangok használata a koronában való fordítás által tizenkétszer helyeserélhető legyen s így az idővel bekövetkezendő kikopás következtében a harang a megrepedéstől megóvtaik, hogy a harang húzásához a régi rendszer ellenében negyedrészt erő kívánatlik s így egy ember maga egyszerre több harangot is húzhat.

Készít a gyár vertvas harangállványt is, mely a tornyot a rázkódtatástól teljesen megóvja s tűz esetén a harangokat megvédi és új rendszere szerint régi harangok új modorú felszerelését is elvállalja, valamint meglévő harangokhoz új, összhangzatban álló harangokat önt.

Régi harangokat készpénz gyanánt elfogad s az árakat úgy az öntésekért, valamint az állványokért a legjutányosabbra szabja és fizetési feltételeket is enged, kívánatra pedig bérmentesen küld árjegyzékeket.

Nagyobb harang öntetett és felszereltett az általunk feltalált új rendszer szerint, 1500, vas állvány pedig 600 darab, a melyekből a következő helységek részére szállítottunk Hajdu- és Biharvármegyék területén u. m.: Hajdu-Nánás, Hajdu-Dorog, Hajdu-Böszörmény, Hajdu-Hadház, Hajdu-Szoboszló, Balmaz Uj város, Püspök-Ladány, Nádudvar, Debreczen, Mike-Péres, Derecske, Bagamér, Báránd, N.-Várad, N.-Szalonta, N.-Bajom, N.-Léta, N.-Szántó, Berettyó-Ujfalu, Szakál, Ér-Diószeg, Ér-Éndréd, Ér-Mihályfalva, Ér-Hatvan, Bihar-Püspöki, Kis-Marja, Mező-Keresztes, Csermő, Füzes-Gyarmat, Mező-Gyán, Mező-Kövesd, Pocsaj, Gálos Petri, Tisza-Valk, Tisza-Lucz, Árpád, Erdő-Gyarak, Hosszu-Pálvi Bihar-Diószeg- Fekete-Bátor, Kaba stb.

A „NEUMANN M“ cég debreczeni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ cég

Hiszen évek hoz zu sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég árui versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközölhetnek.

Pontos címre figyelni tessék.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!